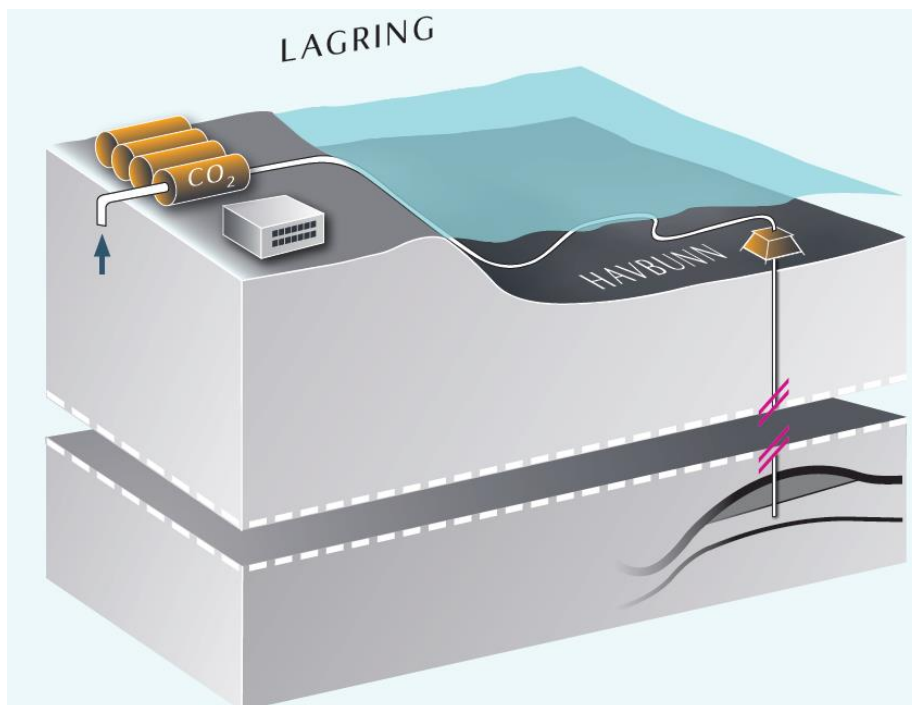


Northern Lights – Mottak og permanent lagring av CO₂



**Forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning
og**

**Tillegg til forslag til utredningsprogram for
konsekvensutredning**

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Justert pr. 3. juli 2019



FORORD

Etter bestemmelsene i Forskrift om utnyttelse av undersjøiske reservoarer på kontinentalsokkelen til lagring av CO₂ og om transport av CO₂ på kontinentalsokkelen (CO₂ lagringsforskriften) skal det utarbeides en plan for utbygging og drift (PUD) og plan for anlegg og drift (PAD) for Northern Lights prosjektet. Etter bestemmelsene i Plan og bygningsloven (pbl) skal det utarbeides en reguleringsplan for prosjektet innenfor pbls virkeområde (ut til 1 nautisk mil utenfor Grunnlinjen).

Northern Lights prosjektet er konsekvensutredningspliktig etter bestemmelsene i både CO₂ lagringsforskriften og Plan- og bygningsloven med forskrift om konsekvensutredning.

Det er gjennomført offentlig høring av forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning (KU) og forslag til planprogram for reguleringsplan med KU. Flytting av foreslått lagerlokalitet på kontinentalsokkelen fra Smeaheia øst for Troll-feltet til Johansen-formasjonen sør for Troll-feltet har medført at det er utarbeidet et tillegg til forslag til utredningsprogram for KU, som også har vært gjenstand for offentlig høring.

Det foreliggende dokument oppsummerer mottatte uttalelser som er gitt til innhold og tema som høringsinstansene ønsker utredet i prosjektets konsekvensutredning, samt tiltakshavers tilsvarende på hvordan uttalelsene vil håndteres og ivaretas i det videre arbeid med konsekvensutredningen.

Flytting av lagerlokalitet fra Smeaheia til Johansen-formasjon, fører til at deler av informasjon som kreves til KU for offshore-delen av prosjektet (utenfor 1 nm vest for Grunnlinjen) ikke er tilgjengelig når KU som del av reguleringsplanen for tiltaket skal sendes til berørte kommuner for 1. gangs behandling. Dette fører til at det vil utarbeides en tidlig versjon av KU (som del av reguleringsplanen), og en senere og fullstendig versjon av KU som omfatter hele Northern Lights prosjektet (som del av PUD og PAD).

Høringen av forslag til utredningsprogram for konsekvensutredningen har ikke avdekket vesentlige mangler ved foreslått program. De fleste relevante utredningstema for KU anses å være dekket, men det foreslås noen mindre justeringer mht. hvordan disse er organisert. Noen få deltema vil legges til.

Høringen av Tillegg til forslag til utredningsprogram har ikke avdekket vesentlige mangler ved tillegg til foreslått program, men noen få deltema vil legges til.

Det foreliggende dokument er omfattende, men dette reflekterer omfang og kompleksitet i prosessen for konsekvensutredning for Northern Lights prosjektet. Dokumentet er utarbeidet av Equinor på vegne av samarbeidspartene Shell, Total og Equinor i Northern Lights, der Shell og Total har bidratt med kvalitetssikring av vurderingene.

Oppsummeringen av de gjennomførte høringene med tilsvarende til høringskommentarene ble oversendt Olje- og energidepartementet (OED) i januar 2019 for fastsettelse av utredningsprogram for KU. Etter dialog med OED sommeren 2019, er det foretatt noen få mindre justeringer i teksten i foreliggende oppsummerings- og tilsvarende dokument.

Stavanger, 3. juli 2019

Innhold

I.	Oppsummering av mottatte høringsuttalelser – Oversikt	4
	Tematisk gruppering av høringsuttalelser	5
	Oversikt over uttalelser	5
	Høringsinstanser som ikke har merknader	6
	Høringsinstanser som har gitt merknader til høring av planprogram for detaljreguleringsplan	7
II.	Oppsummering av høringsuttalelser og tilsvaret til disse	7
	Hvordan lese tilsvaret og kommentarer	7
A.	Generelle merknader til Northern Lights, utredningsprogrammet og konsekvensutredningsprosessen.....	8
B.	Miljøverdier og kunnskap om disse.....	10
C.	Kulturminner, kulturmiljø og kunnskap om disse	11
D.	Klima, utslipp til luft og BAT	13
E.	Konsekvenser for marint miljø, utslipp til sjø og BAT, samt fysiske inngrep.....	14
F.	Sikkerhet og samfunnsikkerhet, miljørisiko og lagringssikkerhet, ROS.....	15
G.	Fiskeri- og andre næringsinteresser	19
H.	Rammebetingelser og virkemiddelbruk.....	24
I.	Samfunnsmessige virkninger	26
J.	Infrastruktur (vegtransport, kystfart, kaianlegg mm).....	28
K.	Landskap og friluftsliv	31
III.	Justering av forslag til utredningsprogram etter høring	32
	Vedlegg 1 – Høringsbrev og addresseliste	37

I. Oppsummering av mottatte høringsuttalelser – Oversikt

A. Høring av forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning (KU)

Forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning for Northern Lights – Mottak og permanent lagring av CO₂ (heretter også omtalt som KU program) ble sendt på høring 5. februar 2018, med høringsfrist 9. april 2018 (9 uker). Forslag til utredningsprogram var basert på permanent lagring i geologisk reservoar i Smeaheia-området øst for Troll-feltet i Nordsjøen. Høringsfristen ble etter anmodning forlenget til 15. april 2018 for Hordaland fylkeskommune. Fylkesmannen i Hordaland gav sin høringsuttale etter utløp av høringsfristen, men blir likevel inkludert og hensyntatt i foreliggende dokument.

Alle høringsinstansene til forslag til utredningsprogram med tillegg, og hvilke av disse som har avgitt uttalelse framgår av tabell 1. Høringsuttalelsene er i det følgende oppsummert etter en tematisk gruppering. Bare høringsinstanser som har merknader knyttet til et gitt tema er referert under det aktuelle temaet.

Med virkning fra 16. mai 2018 har Generalforsamlingen i Statoil ASA vedtatt navneendring til Equinor ASA. Equinor ASA (heretter Equinor) har gitt sitt tilsvaret til hver enkelt uttalelse på vegne av samarbeidspartene Shell, Total og Equinor. Der hvor det er relevant er det gitt henvisning til likelydende eller tilsvarende uttalelser fra andre høringsinstanser.

Høringsfristen gikk ut mens selskapsnavnet var Statoil. I den direkte oppsummeringen av høringsuttalelsene er derfor Statoil benyttet som navn der dette er spesifikt nevnt. For innholdet i tilsvaret er det nye navnet Equinor benyttet.

B. Høring av Tillegg til forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning (KU)

Med bakgrunn i redusert reservoartrykk i Troll og planene for Troll Fase 3, ble det gjennomført en ny og oppdatert vurdering av lagringskapasiteten for CO₂ i Smeaheia. Det ble konkludert med at det er omfattende usikkerhet knyttet til lagringskapasiteten i området, og det vil kreve for mye teknisk arbeid til å kunne modne prosjektet til en investeringsbeslutning innenfor den tidsramme som de politiske myndigheter har satt for det helhetlige norske CO₂ håndteringsprosjektet, der lagerprosjektet inngår som en av flere deler.

Northern Lights-prosjektet ønsker derfor å flytte primær CO₂ lagringslokalitet fra Smeaheia til Johansen-formasjonen sør for Troll, en formasjon som også tidligere har vært studert og vurdert for dette formålet. Dette fører til at nye geografiske områder omfattes av prosjektet, det arbeides med ny brønnplassering og nye traseer for rørledning og kontrollkabel til injeksjonsbrønnen. Brønnplassering vurderes foreløpig flyttet 50 - 60 km sørvestover.

Som følge av dette er det i samråd med Olje- og energidepartementet (OED) besluttet å utarbeide et Tillegg til forslag til utredningsprogram for KU, som omfatter nye geografiske områder som omfattes av endringene i prosjektet. Det er i hovedsak områder utenfor Grunnlinjen som berøres, men også områder på- og ved Fedje kan berøres ved enkelte alternativer. I samråd med OED ble det fastsatt en høringsperiode på 8 uker, med høringsfrist 11. september 2018. De høringsinstanser som ble invitert til høring av opprinnelig forslag til utredningsprogram, ble også omfattet av høringen av tillegget til programforslaget, og invitert til å avgi høringsuttale. Det er mottatt 14 høringsuttalelser, og oppsummeringen av disse er inkludert i foreliggende oppsummeringsdokument. For å markere disse uttalelsene ift. høringen av opprinnelig utredningsprogram, er de under oppsummeringen innledningsvis understreket.

C. Høring av varsel og forslag til planprogram for reguleringsplan med KU

Det er utarbeidet forslag til planprogram for detaljreguleringsplan for mottak, mellomlagring og eksportanlegg for CO₂ - Øygarden og Fedje kommuner iht. bestemmelsene i Plan- og bygningsloven. Planoppstart ble varslet gjennom brev av 9. februar til potensielt berørte grunneiere, og gjennom kunngjøring i lokale aviser 13. februar. Forslag til planprogram ble lagt ut til offentlig ettersyn og høring i perioden fram til 23. mars 2018.

Innkommne merknader til varsel og forslag til planprogram for detaljreguleringsplan er oppsummert i et eget dokument, utarbeidet av plankonsulentene (ABO Plan & Arkitektur) i samarbeid med Equinor.

Noen høringsinstanser har gitt høringsinnspill til begge de to høringsdokumentene (og i begge uttalelsene henviser til den «andre» uttalelsen), mens andre bare har gitt merknader til det ene høringsdokumentet. Noen høringsinnspill til varsel og forslag til planprogram for detaljreguleringsplan inneholder også merknader til aktuelle utredningstema som bør vurderes og belyses i konsekvensutredningen for prosjektet. De høringsinnspill til varsel og forslag til planprogram som også inneholder merknader til forslag til utredningsprogram for KU, eller som tydelig kan tolkes slik, er også inkludert i foreliggende dokument, under de respektive oppsummeringstema. For å markere disse uttalelsene ift. høringen av opprinnelig utredningsprogram, er de under oppsummeringen innledningsvis understreket.

Tematisk gruppering av høringsuttalelser

Høringsuttalelsene er gruppert og håndtert etter følgende tematiske inndeling:

- A. Generelle merknader til KU-programmet og KU-prosessen, inkl. prosess for reguleringsplan
- B. Miljøverdier og kunnskap om disse
- C. Kulturminner
- D. Klima, utslipp til luft, kraftløsning og BAT (beste tilgjengelige teknikker)
- E. Konsekvenser for marint miljø - bruk av kjemikalier, utslipp til sjø og BAT, fysiske inngrep, undervannsstøy o.l.
- F. Sikkerhet (inkl. security), miljørisiko og lagringssikkerhet
- G. Fiskeri- og andre næringsinteresser
- H. Rammebetingelser og virkemiddelbruk
- I. Samfunnmessige virkninger, inkl. drikkevann
- J. Infrastruktur (luftfart, vegtransport, kystfart, strøm og vannforsyning)
- K. Landskap og friluftsliv

Oversikt over uttalelser

En oversikt over hvilke tema hver enkelt høringsinstans har uttalt seg om er gitt i tabellen under.

Tabell 1 Oversikt over uttalelser. X: Uttale til Forslag til utredningsprogram, Y: Uttale til Tillegg til forslag til utredningsprogram

HØRINGSINSTANS	MERKNADER TIL OPPSUMMERINGSTEMA											Ingen Merknader
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	
Statlige- og regionale myndigheter												
Arbeidstilsynet												X
Bergen og Omland Havnevesen										XY		
Riksantikvaren			X									
Samferdselsdepartementet					Y	Y				X		
Statens vegvesen	X									X		Y
Kystverket, hovedkontoret					Y	Y						
Hordaland fylkeskommune	X		Y				Y	X	X	Y	Y	
Fiskeridirektoratet						X	XY					
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap						X						
Miljødirektoratet				X	X	X						
Bergen Sjøfartsmuseum			X									
Justis- og beredskapsdepartementet						XY						
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)										X		
Arbeids- og sosialdepartementet (ASD) og Petroleumstilsynet (Ptil)						Y						X
Utenriksdepartementet												XY
Fylkesmannen i Hordaland	X	X			X	X			X			Y
Lokale myndigheter												
-												
-												

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

HØRINGSINSTANS	MERKNADER TIL OPPSUMMERINGSTEMA												
	A Generelt til prosess, KU utredningsprogram, KU og reguleringsplan B Miljøtilstand C Kulturminner, D Klima. Utslipp til luft/BAT E Konsekvenser for marint miljø - Utslipp til sjø/BAT, F Sikkerhet-security/Miljørisiko/Lagringssikkerhet G Fiskeri- og andre næringsinteresser H Rammebetingelser og virkemiddelbruk I Samfunnsmessige virkninger, inkl. drikkevann J Infrastruktur K Landskap og friluftsliv												
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ingen Merknader
Nærings-, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner													
Fellesforbundet (lar seg høre gjennom LO)													X Y
Fagforeningene i Statoil (fellesuttalelse fra Tekna, Industri Energi, SAFE, NITO, Lederne)	X												
Norges Fiskarlag							Y						
Landsorganisasjonen (LO)	X			X				X	X				Y
Tekna	X							X					
Miljø-, natur- og samfunnsinteresse organisasjoner													
Zero	X			X				X		X	X		
Andre													
-													
Utredningsprogram for KU - antall merknader innen oppsummeringstema	7	1	3	3	4	9	4	4	3	7	2		9
Høringsinstanser som har gitt uttale til høring av <u>planprogram for detalj-reguleringsplan med KU (pbl)</u>, som også er relevant for KU utredningsprogram													
Bergen Klatreklubb												X	
Fiskarlaget Vest							X						
Hordaland fylkeskommune	X		X	X	X		X			X	X		
Invest in Bergen									X				
Kystverket Vest					X	X				X			
Mattilsynet, Region Sør og Vest					X				X				
Sanden Velforening						X	X			X			
Sulo Krins Ve og Vel	X					X	X						
Trond Gunnar Nilsen		X		X		X							
Planprogram for reguleringsplan (pbl) - antall merknader innen oppsummeringstema for KU	2	1	1	2	3	4	4	0	2	3	2		0
Samlet antall uttalelser oppsummert for utredningsprogram for KU, fordeling pr oppsummeringstema	9	2	4	5	7	13	8	4	5	10	4		9

Høringsinstanser som ikke har merknader

Følgende høringsinstanser meddeler at de ikke har merknader til forslag til utredningsprogram.

- Arbeids- og sosialdepartementet (ASD)
- Arbeidstilsynet
- Fellesforbundet (lar seg høre gjennom LO)
- Petroleumstilsynet, via Arbeids- og sosialdepartementet (ASD)
- Utenriksdepartementet (UD)

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Følgende høringsinstanser meddeler at de ikke har merknader til Tillegg til forslag til utredningsprogram.

- Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), viser til tidligere uttale
- Fellesforbundet (lar seg høre gjennom LO)
- Landsorganisasjonen (LO)
- Utenriksdepartementet (UD)
- Fylkesmannen i Hordaland (viser til tidligere uttale)
- Statens vegvesen (viser til tidligere uttale)

Høringsinstanser som har gitt merknader til høring av planprogram for detaljreguleringsplan med KU (ihht. pbl), som inneholder merknader til utredningsprogram for konsekvensutredning.

- Bergen Klatreklubb
- Fiskarlaget Vest
- Hordaland fylkeskommune
- Invest in Bergen
- Kystverket Vest
- Mattilsynet, Region Sør og Vest
- Sanden Velforening
- Sulo Krins Ve og Vel
- Trond Gunnar Nilsen (hytteeier i Øygarden kommune)

Valg av rørledningstrase ut fra landanlegg

I forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning pr januar 2018, er flere alternative traseer for både rørledning og kontrollkabel vist, inkludert flere alternativer over land vestover fra landanlegget. Følgende beslutninger er tatt mht. trasevalg:

- Kontrollkabel skal ikke føres i trase over land i Øygarden, men legges i sjø.
- I begynnelsen av mai 2018 ble det besluttet at rørledning fra landanlegget skal føres direkte ut i sjø i Hjeltefjorden, for deretter å gå hele strekningen i sjø. Det er fortsatt flere alternative traseer i sjø som vurderes innenfor denne hovedretningen.
- Som følge av valg av hovedretning for rørledning ut fra landanlegget, vil ikke areal på land utenfor eksisterende Naturgassparken berøres i Øygarden kommune.
- Beslutningene er tatt på bakgrunn av tekniske, gjennomføringsmessige, økonomiske og miljømessige vurderinger.

II. Oppsummering av høringsuttalelser og tilsvar til disse

Hvordan lese tilsvar og kommentarer

I de tilfeller der høringsuttalelsene har vært uklare i presiseringene sine har Equinor vist til hvilken tolkning av kommentaren som har blitt lagt til grunn for tilsvaret.

Equinor har benyttet uttrykkene «tas til orientering» og «tas til etterretning». Disse skal forstås på følgende måte:

- | | |
|-----------------------------|--|
| Tas til etterretning | er benyttet om mottatte kommentarer og innspill som Equinor tar til følge eller vil forsøke å ta hensyn til i videre oppfølging av Northern Lights prosjektet. |
| Tas til orientering | er benyttet om mottatte synspunkt og kommentarer som Equinor merker seg, og som er vurdert å ikke kreve et svar eller en konkret oppfølging fra Equinor. |

Høringen av forslag til utredningsprogram for konsekvensutredningen har ikke avdekket vesentlige mangler ved foreslått program. De fleste relevante utredningstema for KU anses å være dekket, men det foreslås noen mindre justeringer mht. hvordan disse er organisert. Noen få deltema vil legges til.

Høringen av Tillegg til forslag til utredningsprogram har ikke avdekket vesentlige mangler ved tillegg til foreslått program, men noen få deltema vil legges til.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

A. Generelle merknader til Northern Lights, utredningsprogrammet og konsekvensutredningsprosessen

Miljødirektoratet

1. Miljødirektoratet vurderer det foreslåtte utredningsprogrammet til å kunne ivareta de mest sentrale miljømessige aspekt ved mellomlagring, rørledningstransport, injeksjon og permanent lagring av CO₂.
2. Mdir anbefaler at utredningsprogrammet innrettes slik at det tilrettelegger for framskaffelse av den dokumentasjon som må foreligge ved en senere søknad om tillatelse til lagring etter forurensningsforskriften § 35-4, jf. § 35-5 og kriteriene gitt i forskriftens vedlegg. Kriteriene som gjelder karakterisering av lagringslokalitet og omkringliggende område er sammenfallende med kravene til dokumentasjon i § 4-6 i CO₂ lagringsforskriften.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
2. Uttalelsen tas til etterretning. Tiltakshaver vil tilstrebe at utredningsprogrammet legger til rette for at konsekvensutredningen framskaffer den dokumentasjonen som er nødvendig ved senere søknad om tillatelse til lagring av CO₂ ihht forurensningsforskriften.

Landsorganisasjonen i Norge

1. LO mener utvikling og realisering av CO₂ fangst og -lagring er en meget viktig teknologisk forutsetning i arbeidet med å oppnå klimaambisjonene og øke sannsynligheten for at temperaturstigningen kan begrenses. LO viser til at ifølge IEA kan CCS stå for 20 % av den CO₂-reduksjonen vi trenger til 2050, halvparten fra hhv. kraftverk og industri.
2. Utvikling av lagringsdelen i kjeden må på plass for at fangst- og transportdelene skal få en betydning. Derfor er dette prosjektet et meget viktig nasjonalt prosjekt.
3. Gunstige geologiske formasjoner på sokkelen gir Norge et fortrinn, og som kan gjøre oss til et foregangsland innen CO₂ lagring.
4. Ved siden av viktig bidrag for reduksjon av CO₂ vil dette kunne gi oss en helt ny næringsgren med mange nye arbeidsplasser. Et CO₂-lager i Nordsjøen har potensiale i seg til å bli et stort, internasjonalt prosjekt. Sokkelen har plass til hele Europas klimautslipp, eller 1000 års lagring av norske klimautslipp.
5. Norge har alle forutsetninger for å kunne bli verdensledende innenfor CCS, og det vil styrke oss som industrinasjon. Å lykkes med fangst og lagring av CO₂ er avgjørende viktig for at verden skal nå klimamålene i Paris-avtalen og for Norge som en stor olje- og gassprodusent gir det oss et spesielt stort ansvar.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

Norges Fiskarlag

Til høring av Tillegg til forslag til utredningsprogram uttaler Norges Fiskarlag følgende:

1. Norges Fiskarlag viser til regelverkets bestemmelser knyttet til formålet med utredningsprogram, og klarer å få et godt bilde av utbyggingstiltaket og mulig påvirkning på fiskeriinteressene på bakgrunn av tillegg til utredningsprogram. Fiskarlaget har ingen merknader til utredningsprogrammet som sådan.
2. Det henvises til regelverkets krav om at KU skal redegjøre for de kriterier som ligger til grunn for valgene som er gjort, og ber om at KU redegjør nærmere for de kriterier som ligger til grunn for flytting av lagerlokalitet fra Smeaheia til Johansen-formasjonen, og hvorfor det ikke er mulig å skyve på prosjektets tidsplan slik at Smeaheia kan modnes tilstrekkelig.
3. Flytting av lagerlokalitet til områder som er viktige fiskeriområder medfører økt konflikt med fiskeriinteressene sammenlignet med lagring i Smeaheia, og konsekvensene for fiskeriene er usikre. Det bør stilles strenge krav til dokumentasjon og begrunnelse for flyttingen, og hvorfor det ikke er mulig å skyve på prosjektets tidsplan, dette spesielt dersom hensynet til prosjektets tidsramme prioriteres foran hensynet til fiskeriinteressene.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
2. Konsekvensutredningen vil redegjøre for bakgrunnen og kriteriene som ligger til grunn for flytting av lagerlokalitet. Det er konkludert med at det er omfattende usikkerhet knyttet til lagringskapasiteten i Smeaheia, og denne lokaliteten kan derfor ikke lenger anses som en egnet lagerlokalitet for Northern Lights. Den overordnede tidsplanen for lagerprosjektet er samordnet med tidsplanen for bygging og oppstart av CO₂-fangstanleggene hos de industrielle fangstaktørene i det totale CCS prosjektet, og er fastsatt av nasjonale myndigheter. Det vil redegjøres for dette i konsekvensutredningen.
3. Konsekvensutredningen vil redegjøre nærmere for de vurderinger som ligger til grunn for flyttingen av lagerlokalitet, og de konsekvenser dette vurderes å ville medføre for fiskeriene. Det henvises til tilsvar til uttale under tema G.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Hordaland fylkeskommune

Hordaland fylkeskommune har handsama saka politisk i Utval for kultur, idrett og regional utvikling (20.03.18), og i Fylkesutvalet (11.04.18). Utvala gjorde følgjande vedtak i saka. (Se også uttale under tema H og I.)

1. Hordaland fylkeskommune er positiv til etablering av eit anlegg for mottak og transport av CO₂ i fylket. I saksframlegget som grunnlag for den politiske behandlingen i fylkeskommunen oppsummeres grunnlaget for de politiske vedtaket som følger:

«Etablering av eit anlegg for mottak, transport og permanent lagring av CO₂ vil vere i tråd med målsettingar i Hordaland fylkeskommune sine planar for klima og næring. Fylkeskommunen er positive til tiltaket på bakgrunn av dei reduksjonar i klimagassutslepp og den teknologi- og næringsutviklinga som kan komme som ein følge av dette. Konsekvensutgreinga bør i større grad omfatte tema knytt til klimateknologi og næringsutvikling for å realisere tiltaket sitt fulle potensiale for samfunnet. Den bør også adressere kva verkemiddelapparat og potensielle forretningsmodellar som kan gjere denne næringa økonomisk berekraftig på sikt.»

Økonomi: Tiltaket har ikkje økonomiske konsekvensar for økonomien til Hordaland fylkeskommune.

Klima: Tiltaket vil bidra positivt til reduksjon av klimagassutslepp i Hordaland, og vil bidra til å bygge nye verdikjeder innanfor grøne næringar.

Folkehelse: Tiltaket har ikkje konsekvensar for folkehelse i Hordaland

Regional planstrategi: Tiltaket er i tråd med regional planstrategi sin langsiktige mål og strategiar.»

Til høring av [forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU](#) for tiltaket (pbl), har Hordaland fylkeskommune gitt følgjende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

2. Det vil vera ein klar fordel å avgrensa talet på alternative trasear så tidleg som mogleg då dette vil bidra til at ein får gjennomført ein grundig KU.

Tilsvar:

Uttalelsen og saksframlegget tas til orientering. Konsekvensutredningen vil redegjøre for de vurderinger som ligger til grunn for valg av aktuelle traseer.

Fagforeningene i Statoil

Det er avgitt en fellesuttale fra hovedtillitsvalgte i de lokale avdelingene i Statoil av fagforeningene Tekna, Industri Energi, YS-SAFE, NITO og Lederne).

1. Vi som representerer de fem fagforeningene i Statoil støtter utredningsprogram for konsekvensutredningen til Northern Lights.
2. Å få på plass mottak og permanent lagring av CO₂ er viktig for at Statoil skal kunne oppnå sine klimamålsettinger, og for at nasjonen Norge skal kunne oppfylle både våre nasjonale og internasjonale klimaforpliktelser. Reduksjon i utslipp av klimagasser er til dømes en viktig komponent i Parisavtalen.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

Tekna

Tekna har ingen kommentarer til forslag til utredningsprogram som er skissert.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

Fylkesmannen i Hordaland

1. Fylkesmannen avgir en felles uttale til utredningsprogram for konsekvensutredning og oppstartmelding med planprogram for detaljreguleringsplan for mellomlagring og eksportanlegg for CO₂.
2. Fylkesmannen viser også til at detaljreguleringsplan for Kollsnes næringspark / Naturgassparken i Øygarden som omfatter område for et slikt mottaksanlegg på land er lagt ut til offentlig ettersyn av Øygarden kommune, og vil komme tilbake med egen uttale til denne planen.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

3. Fylkesmannen sin generelle vurdering er at forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning fanger opp de relevante fagtema som skal med i konsekvensutredningen.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

ZERO

1. Zero er positive til forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning for Northern Lights, og uttaler at en infrastruktur for fullskala CCS-prosjekter er et viktig bidrag til å nå klimamålene i Paris-avtalen. Zero uttaler videre at utviklingen av et CO₂ lager i Nordsjøen gjør også at Norge kan realisere nye industrielle muligheter, og bli det første landet i verden som tilbyr industriprodukter med nær null utslipp.
2. ZERO mener det er positivt at utredningsprogrammet inneholder adgang for tredjepart, frakt av CO₂ over landegrensene og gjennomgang av behov for endringer i juridiske rammevilkår. ZERO har ikke gått inn i de lokale konsekvensvurderingene av etableringen, eller geologiske forhold ved etableringen av lager.
3. Utredningsprogrammet bør også inkludere en utredning av om etableringen av lageret kan framskyndes, evt. hvor raskt et neste trinn kan realiseres.

Tilsvar:

1 og 2. Uttalelsen tas til orientering.

3. Den overordnede tidsplanen for prosjektet er fastsatt av de nasjonale politiske myndigheter, og er samordnet med tidsplanen for bygging og oppstart av CO₂ fangstanleggene hos de industrielle fangstaktørene. Omfanget av- og kompleksiteten i utbyggingen av lagerløsningen tilsier ikke at dette lar seg framskynde vesentlig. Tidspunkt for realisering av et utbyggingstrinn 2 vil besluttes på grunnlag av forpliktende avtaler om levering av nye CO₂ volumer utover byggetrinn 1. Konsekvensutredningen vil redegjøre for disse forholdene.

Sulo Krins Ve og Vel

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Sulo Krins Ve og Vel gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Velforeningen uttaler at de mener at havområdet rundt Sulo allerede er nok belastet, og viser til oljetransport til Sture og Mongstad i rørledning og tankskip, ubåtvraket med 65 tonn kvikksølv som ligger rett utenfor, samt fiskeoppdrettsanlegg ved Sanden.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

Etter avsluttet høring og oppsummering av høringskommentarene, har **Oljedirektoratet (OD)** gjennom dialog med Olje- og energidepartementet kommunisert behov for at KU i forbindelse med valg av løsning for kraft- og kontrollkabler omtaler levetid for nærliggende mulige vertsinstallasjoner som innretningene på Oseberg og Troll.

Tilsvar:

Konsekvensutredningen vil beskrive valgt løsning for offshore vertsinstallasjon for kraft og kontrollkabel, herunder levetid for nærliggende installasjoner på Troll og Oseberg.

B. Miljøverdier og kunnskap om disse

Fylkesmannen i Hordaland

1. Fylkesmannen vil framheve naturmangfold og ROS analyse som fagtema som de mener krever ekstra oppmerksomhet og ekstra fagutredning ift. det som er vist i forslag til program for KU.
2. Fylkesmannen opplyser at det innenfor planområdet ved Kollsnes er registrert kystlynghei, som er vektet som svært viktig og er definert som en utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven § 52, noe som medfører område av nasjonal verdi. Kystlynghei er avhengig av skjøtsel i form av brenning, og ber om at restriksjoner på dette bare blir innført dersom dette er absolutt nødvendig av sikkerhetshensyn.
3. Planområdet omkring Kollsnes (sørøst for Osundet) inngår i territorium for hubro (rødlistet, EN-sterkt truet), og fylkesmannen kjenner til et sannsynlig reiområde. Fylkesmannen legger til grunn at tiltakshaver vil ta hensyn til hubroen sine habitatkraav i den videre planlegging, og viser til naturmangfoldloven § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

4. Dersom det er aktuelt med inngrep i det aktuelle området for hubro, krever fylkesmannen at det gjennomføres feltarbeid for å bekrefte forekomst av hubro i området. Dette må gjøres av biolog med erfaring fra kartlegging av hubro. Det må minimum gjennomføres reir- og sporsøk i juli 2018, og bruk av lyttebokser for å registrere sang i februar/mars 2019. Fylkesmannen kan kontaktes for nærmere avklaringer.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
2. Tiltakshaver er kjent med den registrerte kystlyngheia, de verdier den representerer og det langsiktige behovet for skjøtsel. Vi ser pr. nå ikke spesielle behov for å innføre restriksjoner på lyngskjøtsel gjennom brenning, men dette vil bli nærmere belyst gjennom konsekvensutredningen.
- 3 og 4. Uttalelsen om at deler av tiltaksområdet inngår i leveområde for hubro tas til etterretning, og dette vil legges til grunn for den videre planlegging. Ved eventuelle inngrep i det aktuelle hubroområdet, vil feltarbeid gjennomføres som fylkesmannen krever. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes. Som følge av dette vil verken verdifulle lyngheiområder eller leveområde for hubro berøres.

Trond Gunnar Nilsen (hytteeier i Øygarden kommune)

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Trond Gunnar Nilsen gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Hytteeiendommen ligger ca. 240-250 meter nord for foreslått rørledningstrase nord for Kollsnes gassanlegg.
2. Nilsen opplyser at myrene, lyngheiene og tjernene ca. 200 meter sør for hytten er om vår og sommer hekke- og beiteområde for svaner, gjess, vipe, tjeld, sniper og diverse våtmarksfugler. Det er også beitemark for sau tilhørende bøndene i nærområdet.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes, og det aktuelle området berøres derfor ikke.

C. Kulturminner, kulturmiljø og kunnskap om disse

Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum (er sendt til fylkeskommunen, kopi til Statoil)

Museet uttaler at de kjenner til flere marine kulturminner som ligger i- eller i nærheten av flere av traséalternativene. En del av områdene er også tidligere undersøkt mhp. marin arkeologi. Museet uttaler at de ikke har direkte kommentarer til utredningsprogrammet, og at dette er tilfredsstillende fra museets ståsted. Sjøfartsmuseet vil starte dialog med Statoil på et senere tidspunkt. Museet har ingen flere merknader til utredningsprogrammet på nåværende tidspunkt.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver vil etablere dialog med Bergens Sjøfartsmuseum for avklaring av kjente funn langs aktuelle rørlednings- og kabeltraseer. Behovet for ytterligere marin arkeologiske undersøkelser vil avklares, og det vil tilstrebes å samordne disse med sjøbunnskartlegginger som planlegges for å optimalisere traseer.

Riksantikvaren (RA)

1. Riksantikvaren viser til det rettslige grunnlaget for vern av kulturminner i og utenfor territorialfarvannet, inkludert bestemmelsene i kulturminneloven. Det henvises videre til PUD/PAD veileder av 2010 mht. formålet med konsekvensutredninger, samt generelt pålegg om avklaring av forholdet til kjente kulturminner og foreta nødvendig kartlegging av kulturminner i lete/utvinningsområder der dette tidligere ikke er gjennomført.
2. RA viser til forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning, som krever at KU skal beskrive konflikt med kjente kulturminner og plan for registrering av ukjente kulturminner, og uttaler at RA finner dette tilstrekkelig.
3. RA viser til at vanddyppet ved injeksjonslokasjon på Smeaheia er oppgitt til om lag 330 meter, og opplyser at dette er for dypt til at det er potensial for funn av spor etter steinalderen i området.
4. RA opplyser at det er et visst potensial for skipsvrak i området, i første rekke fra forlis på åpent hav. Det foreligger ikke systematiske registreringer av havbunnen i de berørte havområdene.
5. En tilfredsstillende kartlegging av eventuelle skipsfunn i forbindelse med de planlagte tiltakene forutsetter gode rutiner for dialog og rapportering mellom tiltakshaver og kulturminneforvaltningen. Det anbefales tidlig kontakt og dialog med

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum, for hensiktsmessig samkjøring av sjøbunnsundersøkelser for kartlegging av kulturminner og vurdering av konfliktpotensial, slik at eventuelle konflikter kan unngås og kostnader reduseres.

6. Dersom skipsvrak skulle bli funnet, bør videre håndtering avklares med kulturminnemyndighetene, med Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum som rette vedkommende. RA gjør oppmerksom på at finner av skipsfunn m.m. er pliktig etter kml §14, tredje ledd til å melde dette til vedkommende myndighet.
7. Før det gjøres tiltak på havbunnen, som bl.a. infrastruktur, mudring og nedspyling m.m., skal forholdet til fredede/vernedede kulturminner avklares med kulturminneforvaltningen. Det er hensiktsmessig med tidlig kontakt for avklaring av konfliktpotensial.

Tilsvar:

1 til 4. Uttalelsen tas til orientering.

5. Det er etablert dialog med Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum for avklaring av kjente marinarkeologiske funn, behov for nye kulturminneundersøkelser, samt samordning av kulturminneundersøkelser og sjøbunnsundersøkelser for optimalisering av aktuelle traseer. Dette for å vurdere konfliktpotensial og unngå konflikter ved avbøtende tiltak.
- 6 og 7. Tiltakshaver er kjent med varslingsplikten ved funn av skipsvrak, og vil gjennom dialog med Bergens Sjøfartsmuseum avtale varslingsrutiner ved eventuelle skipsfunn. Tiltakshaver satser på en aktiv dialog med museet for nødvendige avklaringer og drøfting av aktuelle avbøtende tiltak for å unngå konflikter med kulturminneverdier.

Hordaland fylkeskommune (HFK)

Til høring av Tillegg til forslag til utredningsprogram, uttaler Hordaland fylkeskommune som regional kulturminnemyndighet:

1. HFK viser til at tillegget til utredningsprogram beskriver at landbasert kontrollstasjon for kontrollstasjon er tenkt lokalisert til regulert næringsområde på vest- eller østsiden i Rongsvågen på Fedje. Gitt at regulert næringsområde benyttes til etablering av slik kontrollstasjon, vil fylkeskommunen ikke kreve arkeologiske registreringer på Fedje samband med dette. Dersom andre områder i Rongsvågen ønskes benyttet til tiltaket, ber fylkeskommunen om å bli informert snarest, for vurdering av behovet for arkeologiske registreringer i området, jmf. Kml §9.
2. Tiltaket omfatter arealer i sjø, og fylkeskommunen har innhentet uttale fra Bergen Sjøfartsmuseum. Museet kjenner til flere marine kulturminner i nærheten av/i ulike trasekorridorer. Deler av områdene er også undersøkt tidligere. Museet har ikke direkte kommentarer til tillegg til forslag til utredningsprogram for KU. Museet har dialog med Equinor, og har etablert kommunikasjonskanaler med tiltakshaver. Museet har tidligere også gitt uttale til forslag til planprogram for detaljreguleringsplan for tiltaket, og har varslet krav om marinarkeologiske undersøkinger i saken.
3. Fylkeskommunen viser ellers til tidligere uttale med innspill til oppstart av detaljregulering av tiltaket.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver er tilfreds med at det ikke kreves arkeologiske registreringer ved etablering av kontrollstasjon for kontrollkabel i regulerte næringsområde på Fedje. Dersom det er aktuelt å vurdere areal utenfor områder som er regulert til næringsformål, vil fylkeskommunen kontaktes for nærmere avklaringer.
2. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver har hatt orienterings- og drøftingsmøte med Bergen Sjøfartsmuseum 28. august 2018. Museet kjenner ikke til konkrete funn av marine kulturminner som ikke allerede er kjent for tiltakshaver, som vil ivareta hensynet til disse i den videre planlegging av tiltaket. Behovet for marinarkeologiske undersøkelser er drøftet med sjøfartsmuseet, og det er etablert kommunikasjon vedrørende koordinert planlegging og gjennomføring av sjøbunnsundersøkelser.
3. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver har en god kommunikasjon med kulturminnemyndigheten vedrørende ivaretagelsen av kulturminneverdier i prosessen med detaljreguleringsplan for tiltaket. Tiltakshaver har etablert dialog med Bergen Sjøfartsmuseum vedrørende marinarkeologiske undersøkelser. Det henvises til tilsvar til uttale fra Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum.

Hordaland fylkeskommune

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Hordaland fylkeskommune som kulturminnemyndighet gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Hordaland fylkeskommune anbefaler tiltakshaver til å gå i dialog med kulturminnemyndigheten for å synliggjøre konfliktområdene og om mulig finne løsninger som kan minske konfliktpotensialet før reguleringsplanen blir lagt fram til høring.
2. For område som overlapper med- og ligger innenfor planområdet for Kollsnes næringpark/Naturgassparken, uttaler fylkeskommunen at de gjennomførte arkeologiske registreringer i 2017, og regner dermed undersøkelsesplikten etter kml §9 som oppfylt for dette arealet.
3. Planområdets høyde over havet, og topografiske forhold indikerer at det er potensiale for funn av ukjente automatisk fredede kulturminner i deler av planområdet. For landareal som ikke er omfattet av arkeologiske registreringer i 2017 (se punkt 2), vil fylkeskommunen kreve gjennomføring av arkeologiske registreringer, ihht. kml §9. Kostnader ved

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

slike registreringer skal bæres av tiltakshaver, jmf kml §10, og kostnadsoverslag vil bli oversendt. Det vil være en fordel for tiltakshaver å klargjøre spørsmål rundt kulturminneverdier på et tidlig tidspunkt i planprosessen.

4. Fylkeskommunen viser til uttale fra Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum som maritim kulturminnemyndighet, som uttaler at planområdet omfatter område med høy tetthet av maritime kulturminner. Det er flere kjente skipsvrak og maritime kulturminner i og i nærheten av planområdet. Bergens Sjøfartsmuseum stiller krav om marinarkeologiske registreringer. Det vil være en fordel for tiltakshaver å kartlegge forholdet til kulturminner på et tidlig tidspunkt. Tiltakshaver og undersøkelsesplikt, og plikt til å dekke utgiftene til undersøkelsene, jmf kml §§9 og 10. Fylkeskommunen ber tiltakshaver kontakte Bergen Sjøfartsmuseum mht. marinarkeologiske registreringer.

Tilsvar:

1. Tiltakshaver har en pågående dialog med fylkeskommunen som kulturminnemyndighet, og har 8. mai 2018 orientert om at tiltaksområdet på land vil bli vesentlig redusert som følge av beslutningen om å føre rørledningen fra landanlegget direkte ut i Hjeltefjorden. Det blir følgelig ingen traseføring vestover over land, og konfliktpotensialet blir vesentlig redusert.
2. Uttalelsen tas til orientering.
3. Uttalelsen tas til etterretning. Se tilsvar under pkt 1. Bortfall av trasealternativer over land medfører endring av plangrenser for reguleringsplan på land, slik at kun landareal som det tidligere er gjennomført arkeologiske registreringer ihht. kml §9 omfattes av planen. Undersøkelsesplikten på land anses dermed å være oppfylt.
4. Uttalelsen tas til etterretning. Det henvises til tilsvar til Stiftelsen Bergen Sjøfartsmuseum, og tiltakshaver har i august 2018 etablert direkte kontakt med museet for nærmere avklaringer om bl.a. marinarkeologiske registreringer.

D. Klima, utslipp til luft og BAT

Miljødirektoratet

Direktoratet viser til at det i forslag til utredningsprogram refereres til gjennomførte beregninger av CO₂ fotavtrykk for det foreslåtte prosjektet, unntatt transportdelen. Mdir uttaler det er viktig at denne type beregninger blir vist i KU, eventuelt også for alternative løsninger.

Tilsvar:

Konsekvensutredningen vil inneholde oppdatert utslippsbudsjett for henholdsvis utbyggings- og driftsfasen av prosjektet. For utbyggingsfasen vil dette omfatte direkte utslipp knyttet til forbruk av drivstoff for anleggsmaskiner, boring og fartøyer ved marine operasjoner, ikke produksjon av stål og fabrikasjon nedover i leverandørkjeden.

ZERO

1. Zero peker på at etableringen av en verdikjede for fangst og lagring av CO₂ er avgjørende for å løse klima-utfordringene, videreutvikle norsk industri og realisere nye gevinstmuligheter. Det er nødvendig å redusere de globale klimagassutslippene med 80-90 % innen 2050, dersom verden skal unngå en temperaturstigning på maksimalt 2 grader, og innen utgangen av århundret må globale utslipp være null – og trolig negative. Omfattende bruk av CO₂-fangst og lagring er avgjørende.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

Hordaland fylkeskommune

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Hordaland fylkeskommune gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Hordaland fylkeskommune mener at klima bør inngå som et eget tema i KU, der mulige positive konsekvenser av tiltaket også blir omtalt.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til etterretning. Konsekvensutredningen vil kort redegjøre for hvordan utbygging og drift av CO₂ lageret vil påvirke de nasjonale utslippene av CO₂.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Trond Gunnar Nilsen (hytteeier i Øygarden kommune)

Til høring av forslag til [planprogram for detaljreguleringsplan med KU](#) for tiltaket (pbl), har Trond Gunnar Nilsen gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Hytteeiendommen ligger ca 240-250 meter nord for foreslått rørledningstrase nord for Kollsnes gassanlegg.
2. Nilsen opplyser at de allerede i dag i perioder på hytten er plaget med luftbåren støy og rystelser i grunnen fra fakling på Kollsnes gassanlegg. I tillegg fører faklingen til luftbåren forurensning av takvannet som må benyttes som drikkevann, da det ikke er vannledninger i området som hytten kan tilknyttes.
3. Nilsen viser til at avstanden fra ny rørledning til hytten er mye kortere enn fra den eksisterende fakkelen til hytten, og de protester på den korte avstanden fra ny rørledning, som vil føre til at de ikke vil kunne bruke hytten i byggefasen pga. anleggsstøy. Forurensning av takvannet som brukes som drikkevann vil bli et problem pga. luftbåren forurensning fra byggefasen.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes, men at rørledningen skal føres direkte ut i sjø i Hjeltefjorden. Den aktuelle hytteeiendom berøres derfor ikke av tiltaket.

E. Konsekvenser for marint miljø, utslipp til sjø og BAT, samt fysiske inngrep

Miljødirektoratet

Miljødirektoratet viser til forslag til utredningsprogram, der det framgår at det legges opp til bruk av åpne hydraulikksystemer for undervannsanlegget, som medfører utslipp til sjø, og ber om at lukket hydraulikksystem vurderes. Direktoratet ber videre om at KU belyser hvilke miljømessige vurderinger valget av hydraulikksystem er basert på.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til etterretning. Konsekvensutredningen vil redegjøre nærmere for valg av hydraulikksystem og hydraulikkvæsker, samt de vurderinger som ligger til grunn for valget.

Samferdselsdepartementet

Til høring av [Tillegg til forslag til utredningsprogram](#), uttaler Samferdselsdepartementet følgende: Samferdselsdepartementet slutter seg til uttale fra Kystverket av 30.august, og har ingen merknader utover dette.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

Kystverket

Til høring av [Tillegg til forslag til utredningsprogram](#), uttaler Kystverket følgende:

Kystverket uttaler at sikkerhetssonen på 500 meter rundt vraket av U-864 må overholdes. Klare prosedyrer for god informasjon til alle involverte må sikre at det ikke ved feil eller misforståelser foregår aktiviteter i området som kan påvirke miljøet.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til etterretning. Nødvendige tiltak for å sikre at sikkerhetssonen rundt U-864 overholdes vil implementeres.

Fylkesmannen i Hordaland

Så langt fylkesmannen kjenner til, er forekomst av koraller og andre viktige marine naturtyper ikke godt nok kartlagt. For å sikre et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag, anbefaler fylkesmannen kontakt med Havforskningsinstituttet for å innhente oppdatert kunnskapsgrunnlag omkring viktige marine forekomster i tiltaksområdet, og viser til naturmangfoldloven §8.

Tilsvar:

Equinor har senest i forbindelse med Johan Sverdrup eksportprosjekt kartlagt korallforekomster vest og nord for Fedje, og de registrerte korallforekomstene legges til grunn ved vurdering og prosjektering av nye rørlednings- og kabeltraseer til lagerlokaltet på sokkelen. Som del av sjøbunnsundersøkelsene som planlegges for optimalisering av traseer, vil det også gjennomføres kartlegging av skipsvrak og koraller. Traseoptimalisering vil tilstrebes for å unngå konflikter med registrerte

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

koraller. Forslag til utredningsprogram ble sendt på høring til Havforskningsinstituttet (HI). Tiltakshaver vil ta kontakt med HI for innhenting av oppdatert kunnskapsgrunnlag omkring viktige marine forekomster i tiltaksområdet.

Mattilsynet

Til høring av forslag til [planprogram for detaljreguleringsplan med KU](#) for tiltaket (pbl), har Mattilsynet gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Mattilsynet viser til møte i Regionalt planforum 27.2.2018, der de på spørsmål om det kunne være en eventuell risiko å legge en rørledningstrase på en avstand av minst 1000 meter fra vraket av U-864 med kvikksølvforurensning (500 meter utenfor forbudssonen), svarte at dette ville være trygt. Etter konsultasjon med Kystverket bekrefter Mattilsynet at dette vil være trygt.
2. Mattilsynet viser til Forskrift om ferdsels- og fiskeforbud, Fedje kommune, Hordaland og gjengir innholdet.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

Etter avsluttet høring og oppsummering av høringskommentarene, har **Oljedirektoratet (OD)** gjennom dialog med Olje- og energidepartementet kommunisert behov for at KU belyser hvilke tiltak prosjektet vil iverksette dersom det mot formodning påtreffes hydrokarboner i brønnen, på tross av at ikke bores gjennom kjente petroleumsførende lag.

Tilsvar:

Søknad om utslippstillatelse ihht. forurensningslovens bestemmelser for boring av verifikasjonsbrønnen i november 2019 ble sendt til Miljødirektoratet 28.juni 2019. Tiltak for å unngå forurensninger dersom hydrokarboner påtreffes vil bli omtalt i KU, basert på utslippssøknaden. Resultater fra brønntesting vil foreligge først etter at høring av KU er avsluttet. Det tas sikte på at PUD vil inkludere vurdering av brønn- og reservoarmessige konsekvenser dersom hydrokarboner påtreffes.

F. Sikkerhet og samfunnssikkerhet, miljørisiko og lagringssikkerhet, ROS**Arbeids- og sosialdepartementet**

Til høring av [Tillegg til utredningsprogram](#) for KU, uttaler Arbeids- og sosialdepartementet følgende:

Arbeids- og sosialdepartementet har innhentet uttale fra Petroleumstilsynet (Ptil), og slutter seg til denne: «Som følge av bytting av CO₂ lagringsformasjon (fra Smeaheia til Johansen-formasjonen) er det knyttet usikkerhet til geologiske forhold, tilstand til eksisterende brønner i Johansen formasjonen samt plassering av injeksjonspunkt. Det er derfor behov for å utrede risiko for lekkasje til Troll-feltet og muligheter for å overvåke utbredelsen av injisert CO₂.»

Tilsvar:

Uttalelsen tas til etterretning. Konsekvensutredningen vil inkludere vurdering av lekkasje til Troll-feltet og mulighet for å overvåke utbredelsen av injisert CO₂.

Samferdselsdepartementet

Til høring av [Tillegg til utredningsprogram](#) for KU, uttaler Samferdselsdepartementet følgende

Samferdselsdepartementet slutter seg til uttale fra Kystverket av 30.august, og har ingen merknader utover dette.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering.

Kystverket

Til høring av [Tillegg til utredningsprogram](#) for KU, uttaler Kystverket følgende:

Kystverket uttaler at sjøsikkerhet knyttet til bore- og anleggsfasen må ivaretas. Legging av sjøkabel, boringer og all annen aktivitet på sjøen må foregå i nært samarbeid med Kystverkets trafikkentral på Fedje. Området har omfattende skipstrafikk og kan ha utfordrende værforhold. God kommunikasjon og samhandling med annen skipstrafikk under ledelse av trafikkentralen er derfor svært viktig.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser**Tilsvar:**

Uttalelsen tas til etterretning. Ivaretagelse av helse-, miljø og sikkerhet (HMS) for alle involverte gjennom alle faser av prosjektgjennomføringen er et prioritert område for Equinor og partnerne i prosjektet. Det vil etableres dialog med Kystverkets trafikksentral på Fedje vedrørende planlegging og gjennomføring av de marine operasjoner knyttet til bore- og installasjonsarbeidene. I tillegg vil Equinors marine operasjonssentral overvåke all aktivitet i de berørte sjøområdene. Konsekvensutredningen vil redegjøre nærmere for vurderinger som gjøres mht. sjøsikkerhet.

Justis- og beredskapsdepartementet

1. Departementet viser til Plan- og bygningslovens §4-3 som setter krav til risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS), og at denne skal vise alle risiko- og sårbarhetsforhold.
2. Departementet mener at forslag til utredningsprogram for KU og ROS fokuserer for ensidig på HMS-krav og utilsiktede uønskede hendelser, dvs. safety. JBD uttaler at tilsiktede uønskede handlinger, security, bør inkluderes som utredningstema og omfattes av ROS. Departementet tenker da spesielt på ulovlig etterretning, sabotasje og terror, men også annen kriminalitet som innbrudd, tyveri og skadeverk. Inkludert i et sabotasje-scenário bør tjenesteutsetting risikovurderes. Dette på bakgrunn av mulig uønsket tilgang til styringssystemer av uvedkommende.
3. Risiko håndteres best ved å se verdi, trusler og sårbarheter i sammenheng. Ved også å fokusere på tilsiktede uønskede handlinger vil programmet og konsekvensutredningen få en helhetlig tilnærming til alle typer risiko slik at dette kan forebygges og håndteres hensiktsmessig.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til etterretning. Tilsiktede uønskede handlinger vil inkluderes som utredningstema. Konsekvensutredningen og ROS analysen vil som offentlige og åpne dokumenter inneholde vurderinger av tilsiktede uønskede handlinger på et mer generelt grunnlag. Mer detaljerte risikovurderinger samt vurdering av aktuelle tiltak for å oppdage- og forhindre slike tilsiktede uønskede handlinger, og begrense skadevirkninger av disse, vil ikke inkluderes i de offentlige dokumentene. Dette vurderes å være vurderinger som er sikkerhetsfølsomme. Følgelig er dette vurderinger som ikke er egnet for offentligheten, da dette vil svekke effekten av tiltakene. Som ved andre anlegg som skal utformes og drives av Equinor, vil disse forholdene analyseres og hensyntas gjennom egne sikringsanalyser som gjennomføres internt i selskapet. De forhold departementet peker på i sin uttalelse vil inkluderes i vurderingene. Relevante tiltak vil implementeres på tilsvarende måte som ved andre Equinor landanlegg.

Til høring av Tillegg til utredningsprogram for KU, uttaler Justis- og beredskapsdepartementet følgende:

1. Departementet viser til høringsuttale av 9. april 2018 til opprinnelig utredningsprogram, og uttaler at endringen som følge av flyttingen av selve deponiet for CO₂ synes lite relevant for departementets ansvarsområde. Tillegget har hensyntatt tidligere merknader knyttet til sabotasje og skadeverk som tema for ROS-analysen.
2. Det påpekes at de generelle merknader fra forrige høring fortsatt gjelder for høring av tillegget til utredningsprogram, og det uttales at det generelt fokuseres for lite på beskyttelse mot tilsiktede uønskede handlinger. Safety og ulike HMS-elementer er nevnt, men security-perspektivet er mangelfullt beskrevet.
3. ROS-analysen bør ha en egen del om kriminalitet som omfatter andre kriminalitetstyper som f.eks. terror og tyveri. Basert på en «all-hazards approach» bør en risikovurdering ta utgangspunkt i en rekke verst-tenkelige og mest sannsynlige tilsiktede uønskede handlinger.

Tilsvar:

Det henvises til tilsvar til uttale fra Justis- og beredskapsdepartementet til høring av opprinnelig utredningsprogram. ROS analysen og konsekvensutredningen vil beskrive nærmere de vurderinger som gjøres med hensyn på tilsiktede uønskede handlinger og beskyttelse mot disse som egner seg for et åpent og offentlig dokument. Sikkerhetsfølsomme vurderinger vil ikke inkluderes i ROS og KU, men vil håndteres i sikringsanalyser som er unntatt offentlighet.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)

1. Direktoratet viser til orienteringsmøte mellom Statoil og DSB 15. mars 2018, der det ble gitt en orientering om regelverket for håndtering av farlig stoff og krav om samtykke (Forskrift om håndtering av farlig stoff).
2. DSB opplyser at de tidligere har besluttet at det for håndtering av CO₂ hos fangstaktørene skal innhentes samtykke fra DSB ihht. Forskrift om håndtering av farlig stoff §17. Direktoratet uttaler at DSB på samme måte som for fangstaktørene vil kreve samtykke for CO₂ mottaksanlegget i Øygarden, dersom anlegget ansees å falle inn under Forskrift om håndtering av farlig stoff.
3. DSB vil i samråd med Petroleumstilsynet avklare hvilket sektorregelverk som skal legges til grunn for håndtering av farlig stoff i landanlegget for CO₂ i Øygarden kommune, og meddele resultatet til prosjektet.
4. DSB har ingen merknader til utredningsprogrammet som sådan.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver vil forholde seg til alle avklaringer vedrørende regelverk og relevant myndighet.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Miljødirektoratet

1. Miljødirektoratet peker på CO₂ kvotereguleringen, der det gjennom måle- og rapporteringsforordningen stilles spesifikke krav til nøyaktighet i beregning av størrelse av utslipp både ved planlagte utslipp og ved eventuelle lekkasjer fra f.eks. rørledning og geologisk lager. Mdir uttaler det er viktig at utredningsprogrammet belyser hvordan disse krav kan ivaretas, eventuelt hvilke alternative metoder som vurderes.
2. Utredningsprogrammet bør omtale hvilke grunnlagsundersøkelser som kan være aktuelt å gjennomføre på sjøbunn for å etablere mulighet for relevant miljøovervåking f.eks. i forbindelse med mulige CO₂ lekkasjer.

Tilsvaret:

1. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver viser til forslag til utredningsprogram, kapittel 4.4 (Utslipp til luft), side 40, der det bla. uttales at konsekvensutredningen vil redegjøre for vurdering av omfang av utslipp til luft. Dette innebærer utarbeidelse av et utslippsbudsjett for driftsfasen, jmfør kapittel 7.3 (Foreløpig forslag til innhold i KU) i høringsforlaget. Det er etablert direkte dialog med Miljødirektoratet om dette tema, og det ble gjennomført eget møte med Mdir i slutten av mai 2018, der bla. hvilke krav som skal ligge til grunn for CO₂ måling og rapportering, og dermed hvilken nøyaktighet som skal oppnås, ble drøftet.
2. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver viser til forslag til utredningsprogram, kapittel 2.17 (Overvåking av CO₂ injeksjon og lager), side 31 og 32, der det gjøres nærmere rede for planlagt aktivitet knyttet til overvåking og rapportering. Det uttales her at disse forholdene, inklusive behov for grunnlagsundersøkelser vil drøftes og avklares nærmere i dialog med forurensningsmyndighetene, og at temaene vil redegjøres for og håndteres i KU, herunder hvilke strategier for miljøovervåking som vurderes gjennomført. Aktuelle metoder for miljøovervåking vil også beskrives nærmere i plan for utbygging og drift (PUD), i søknad om samtykke til injeksjon, og i søknad om CO₂ lagringstillatelse ihht. forurensningslovgivningen. Det er etablert direkte dialog med Miljødirektoratet om dette tema.

Fiskeridirektoratet

1. Direktoratet viser til utredningsprogrammets punkt 2.16 (avslutning), der det står at innretninger på havbunnen vil bli fjernet i henhold til OSPAR – beslutning 98/3, og videre at rørledninger og kabler vil håndteres og disponeres etter det som er gjeldene regelverk på det aktuelle tidspunkt. Direktoratet påpeker viktigheten av at en planlegger fjerning av rørledninger etter endt bruk slik at en unngår unødvendige hefter på sjøbunnen på lengre sikt. Hefter kan i verste fall utgjøre en sikkerhetsrisiko.

Tilsvaret:

Uttalelsen tas til orientering. Utredningsprogram for KU knyttet til avvikling av sjøbunnsanlegget, herunder rørledningen, vil bli utviklet under driftsfasen, under hensyn til lovgiving og teknisk kunnskap som er tilgjengelig på det aktuelle tidspunkt. Det vises til Stortingsmelding 47 (1999-2000) og behandlingen av denne samt CO₂ lagringsforskriften kapittel 7 for krav til disponering av utrangerte rørledninger. Det henvises for øvrig til tilsvaret punkt 8 til uttale fra Fiskeridirektoratet under tema G til tillegg til utredningsprogram.

Fylkesmannen i Hordaland

1. Fylkesmannen (FM) vil framheve risiko- og samfunnsikkerhet som tema som de mener krever ekstra oppmerksomhet og ekstra fagutredning ift. det som er vist i forslag til program for KU.
2. FM viser til liste over aktuelle tema som er planlagt vurdert i en ROS analyse, og understreker at det er viktig å ikke begrense tema for vurdering i forkant av planarbeidet. Det må tydelig framkomme hvilke temaer som vurderes å ikke være aktuelle, og på hvilket kunnskapsgrunnlag. Blant tema som er opplistet, savner FM bla. ekstremvær, og FM oppfordrer også til at det fokuseres på sårbarhetsvurderinger i tillegg til risikoforhold i arbeidet med ROS.
3. FM viser til høringsforlaget henvisning til akseptkriteriene for ROS analyser i Øygarden, og går ut fra at det her er ment akseptkriteriene for kommuneplanens arealdel, som er tilpasset krav i TEK17. FM anbefaler at det vurderes om akseptkriteriene bør være strengere for planarbeidet, dette særlig med hensyn til økonomiske/materielle verdier.
4. FM går ut fra at overordnet ROS analyse for både Øygarden og Fedje kommuner vil bli benyttet som kunnskapskilde, og uttaler at også at kommuneplanens arealdel i begge kommuner vil være viktig kunnskapsgrunnlag.
5. Kommunene har det overordnede ansvaret for samfunnsikkerhet og beredskap i kommunen, og det er derfor viktig at kommunene blir tilstrekkelig involvert i planarbeidet for å sikre at de har den kunnskap og oversikt de trenger for å ivareta sitt ansvar. FM understreker derfor betydningen av å involvere kommunenes relevante fagavdelinger, og at ansvarlige blir konsultert i vurderingene som gjøres i ROS analysen.

Tilsvaret:

1. Uttalelsen tas til orientering. Det henvises for øvrig til tilsvaret til uttale fra Justis- og beredskapsdepartementet.
2. Uttalelsen tas til etterretning. ROS analysen vil inkludere vurderinger knyttet til ekstremvær, og også sårbarhetsvurderinger vil inngå i ROS analysen. Det henvises for øvrig til tilsvaret til Justis- og beredskapsdepartementet.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

3. Uttalelsen tas til etterretning. Det vil i tillegg til akseptkriteriene for ROS i Øygarden kommune, også vurderes om Equinors egne akseptkriterier for risiko og sårbarhet bør legges til grunn, da særlig mht. økonomiske/materielle verdier.
4. Uttalelsen tas til etterretning. Både overordnet ROS og kommuneplanens arealdel for berørte kommuner vil benyttes som kunnskapsgrunnlag.
5. Uttalelsen tas til etterretning, og det vil være dialog med relevante fagavdelinger i kommunene under utarbeidelsen.

Kystverket Vest

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Kystverket gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Kystverket gjør oppmerksom på at trasealternativ i sjø like ved Kollsnes i forbindelse med trasealternativ over land ligger tett opp til et dumpeområde for eksplosiver sørvest for Kollsnes som Forsvaret er ansvarlig for. Området er avmerket i sjøkart, men det kan ikke utelukkes at det også kan finnes eksplosiver utenfor det avgrensede dumpeområdet. Kystverket anbefaler at prosjektleder tar nærmere kontakt med Forsvarsbygg for nærmere informasjon om lokaliteten i forbindelse med konsekvensutredningen.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver er kjent med det aktuelle dumpfeltet for eksplosiver. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes, og traseer for sjørørledning fra Kollsnes er følgelig ikke lenger aktuelle. Konsekvensutredningen vil kort redegjøre for dette.

Trond Gunnar Nilsen (hytteeier i Øygarden kommune)

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Trond Gunnar Nilsen gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Hytteeiendommen ligger ca 240-250 meter nord for foreslått rørledningstrase nord for Kollsnes gassanlegg.
2. Nilsen viser til CO₂ lekket ut fra rørledningen vil kunne legge seg i lommer i terrenget, og opplyser at hytten ligger i en terrengforsenking langs bekken nordover fra tjernene nord for Kollsnes-anlegget. CO₂ lekket ut fra rørledningen vil kunne legge seg ved hytten.
3. Nilsen opplyser at det er flere fastboende og hytteeiere i området, og etterlyser en detaljert beskrivelse av hvilke andre miljømessige forhold som de som hytteeiere vil oppleve med rørledningen utover de forhold de har påpekt (se også høringsinnspill under tema D).

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes. Som følge av dette er de problemstillinger som Nilsen tar opp ikke lenger aktuelle, og konsekvensutredningen vil kort redegjøre for dette.

Sulo Krins Ve og Vel

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Sulo Krins Ve og Vel gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Det opplyses om at det er store dybdeforskjeller gjennom Sulesundet, varierende fra 30 til 80 meter. Fra Hjeltefjorden med dyp på 3-400 meter stiger bunnen opp til det grunneste på 30 meter i Sulesundet. Disse forholdene gjør at Sulesundet er som en veldig smal trakt for sterke havstrømmer, som fører til mye strømsjø og store bølgehøyder, opp mot 10-20 meter. Som lokalkjente som kjenner forholdene, kan de opplyse om at store steinblokker blir skylt på land etter uvær og ekstremvær. I selve sundet ligger tre grunne fluer som gjør at store båter ikke kommer over, og som bryter når det er uvær.
2. Velforeningen mener at disse forholdene utgjør en altfor stor risiko for at en rørledning ikke holder seg stabilt på plass, og at lekkasjer kan oppstå.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver er kjent med dybdeforholdene som beskrives, og vil gjennomføre detaljerte sjøbunnskartlegginger som grunnlag for å vurdere om det er formålstjenlig å installere rørledning eller kontrollkabel gjennom Sulesundet. Det vil redegjøres for resultatene av dette i konsekvensutredningen.
2. Uttalelsen tas til orientering. På bakgrunn av sjøbunnskartlegginger, vil det gjennomføres analyser av rørledningsstabilitet og strømningsforhold gjennom Sulesundet. Det vil også gjennomføres risiko- og spredningsanalyser som grunnlag for valg av aktuell sjørørtrase. Også behovet for stabiliserende steinmasser vil vurderes. Det vil redegjøres for resultatene av dette i konsekvensutredningen.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Sanden Velforening

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Sanden Velforening gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Det opplyses om at det er kraftig strøm og stor sjø i Sulesundet ved vest/sørvestlig vindretning.
2. Det henvises til informasjon gitt på informasjonsmøte 5. mars 2018, og velforeningen er skeptisk til at den planlagte løsningen med grus/steinoverdekning av rørledningen, da det er stor bevegelse i vannmassene i sundet. Som følge av klimaendringer, må det tas høyde for at dette blir et økende problem i framtiden.
3. Velforeningen ber om dokumentasjon på hvordan arbeidet med legging av rør planlegges i detalj, med hensyn til fraksjon og mengde av omfyllingsmasser.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
2. Uttalelsen tas til orientering, det henvises forøvrig til tilsvar til Sulo Krins Ve og Vel, punkt 2.
3. Uttalelsen tas til etterretning. Dersom Sulesundet blir foretrukken trase for rørledningen, vil konsekvensutredningen gi nærmere beskrivelser og detaljer rundt rørlegging, steinstørrelser og mengder som vil installeres i sundet.

Etter avsluttet høring og oppsummering av høringskommentarene, har **Oljedirektoratet (OD)** gjennom dialog med Olje- og energidepartementet kommunisert behov for at det i KU utredes risiko for lekkasje til Troll-feltet og muligheter for å overvåke utbredelse av injisert CO₂. OD ber også om at ROS analysen også fokuserer på sikringsforhold (security) og ikke bare på HMS og safety.

Tilsvar:

Det henvises til tilsvar til Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. KU vil inneholde foreløpige vurderinger knyttet til risiko for lekkasje over Troll lisensgrense til Troll-reservoaret, samt foreløpig overordnet strategi for overvåking av injisert CO₂ i reservoaret. Temaene vil bli nærmere vurdert i PUD. Den åpne ROS analysen inneholder noen generelle sikringsaspekter. KU vil inneholde hovedpunktene fra ROS analysen, og vil også supplere disse noe basert på PSTs åpne vurderinger. ROS analysen vil publiseres som en del av grunnlagsmaterialet ved høring av KU.

G. Fiskeri- og andre næringsinteresser

Fiskeridirektoratet (Fdir)

1. Utredningsprogrammets punkt 2.6 viser til at det er tre alternative geologiske reservoar som tidligere er vurdert som mulige permanente lagringslokaliteter for CO₂. Direktoratet har vurdert disse alternativene, og er kommet til at Statoils foretrukne alternativ Smeaheia vil føre til minst konflikt med fiskeriinteressene.
2. I området vest for Øygarden og Fedje er det et kystnært konvensjonelt fiskeri og noe notfiske. For å redusere konflikt med fiskeriinteressene, anbefaler Fiskeridirektoratet å holde de nye rørene til allerede eksisterende rørtraseer så godt det lar seg gjøre. Dette gjelder spesielt i de kystnære områdene. Den beste traseen mht. fiskeriaktivitet vil derfor være den sørligste traseen. Den nordligste traseen vil også være akseptabel med forbehold om at det gamle røret som var lagt i forbindelse med det gassfyrte kraftverket på Mongstad kan brukes. Fiskeridirektoratet vil fraråde det midtre trasevalget som går rett sør for Fedje.
3. Fdir er opptatt av at frie spenn reduseres til et minimum, samt at rør og kabler graves ned der det er mulig for å redusere bruk av steinfylling. Det er viktig at helningsvinkelen på steininstallasjoner er så liten som mulig, slik at tråledskaper lettere kan krysse disse uten å grave med seg stein som kan medføre tap av redskap og/eller fangst.
4. Fdir er opptatt av at kontroll- og styringskabler (programmets punkt 2.14) legges tett opp imot traseen der rørledningene legges. Dette for å redusere sjansen for konflikter med fiskeriinteressene og holde arealbeslaget til et minimum.
5. Fdir antar at utredningsprogrammets punkt 5.1 (fiskeri og oppdrett) er dekkende for området, men presiserer at det er et populært fritidsfiske i området.
6. Fdir påpeker at fiske er en dynamisk aktivitet og vil variere alt etter fiskens vandringmønster og de til enhver tid gjeldende reguleringer. På sikt kan dette føre til en økende fiskeriaktivitet i området. For å minimere sjansen for interessekonflikt, både nå og i framtiden, vil det som allerede nevnt være fordelaktig å legge nye rør langs allerede eksisterende rørtraseer.
7. Fdir ber om at fiskeri og oppdrett behandles som egne temaer hver for seg.
8. Eventuelle merknader vedrørende biologiske ressurser antas ivarettatt av Havforskningsinstituttet. Fdir har ingen øvrige merknader til forslag til program for konsekvensutredning for Northern Lights.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

2. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver vil så langt det er praktisk mulig, tilstrebe å samlokalisere nye traseer til traseer for eksisterende rørledninger og kabler. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes, følgelig er heller ikke de sørligste rørledningstraseer i sjø ut fra Kollsnes lenger aktuelle. Gjenbruk av gassrørledningen Kollsnes – Mongstad er ikke lenger et aktuelt alternativ, så rørtrase nord om Fedje er lite aktuell.
3. Uttalelsen tas til etterretning. Frie spenn vil søkes redusert, og der sjøbunnsforholdene ligger til rette for det vil rørledning og kontrollkabel spyles ned i bunnen. Der det likevel er behov for stein for understøttelse eller beskyttelse, vil steinstørrelse og helningsvinkel reduseres for å lette kryssing med tråledskaper, slik at konfliktpotensialet reduseres.
4. Flere alternative startpunkter for en kontrollkabel til injeksjonsbrønn vurderes. Dersom forholdene ligger til rette for det, vil det tilstrebtes å legge kontrollkabel i nærheten av rørledningen.
5. Uttalelsen tas til orientering.
6. Tiltakshaver er kjent med fiskerienes dynamiske natur. Med hensyn til nærføring til eksisterende rørlednings- og kabeltraseer, henvises det til tilsvar i pkt 2. Uttalelsen tas for øvrig til orientering.
7. Uttalelsen tas til etterretning. Fiskeri og oppdrett vil behandles som separate tema i konsekvensutredningen.
8. Uttalelsen tas til orientering.

Fiskeridirektoratet (Fdir)

Til høring av [Tillegg til forslag til utredningsprogram](#), uttaler Fiskeridirektoratet

1. Direktoratet viser til sin høringsuttale av 6. april, der det pekes på at midtre trasekorridor ut fra kysten nær Fedje er det minst gunstige av de tre opprinnelige alternativene pga. dette området er uten eksisterende rør- og kabler. Av de to trasealternativene ut fra kysten (sør for Fedje og sør for Sulo) som høres i tillegg til utredningsprogram, vurderer direktoratet den kystnære traseen som går nærmest Fedje som det minst konfliktfylte.
2. Direktoratet er opptatt av at nye rørledningstraseer følger eksisterende rørledninger, og de foreslåtte traseer gjør ikke dette. Direktoratet uttaler at det derfor bør gjennomføres en ny vurdering av om det er mulig å legge ny rørledning langs eksisterende traseer sør eller nord for foreslått rørledningstrase. Hvis ikke dette er mulig, støtter direktoratet den rørledningstraseen som er mest forenlig med fiskeriaktivitet. Det vil si den traseen der størst mulig strekk spyles ned, minst mulig strekk med fritt spenn, passer til parallell legging av fremtidige rørledninger og minst mulig bruk av steinfylling. I områder der en allikevel må ta i bruk steinfylling er det viktig at helningsvinkelen på steininstallasjoner er så liten som mulig slik at tråledskaper lettere kan krysse disse uten å grave med seg steinmasser som kan medføre tap av redskap og/eller fangst.
3. En kontrollkabel fra Oseberg vil måtte krysse Eggakanten der det er stor fiskeriaktivitet. Fiskeridirektoratet vurderer denne løsningen som den minst gunstige, og vil derfor fraråde denne. Løsning med kabel fra land skaper minst konflikt med fiskeriene, og direktoratet uttaler at det er viktig å finne den løsningen som forårsaker minst mulig konflikt med oppdrett og fiskefelt. Direktoratet uttaler at det er viktig å holde rørledning og kabel i samme trase for å redusere arealbeslaget til et minimum.
4. Under legging av både rør og kabler er det viktig å minimere beslaglagt tid i områder med fiske. Dette kan trolig gjøres ved å legge kablene med minimal distanse seg imellom. Det er også viktig å kontakte de lokale fiskeriorganisasjonene for å sammen finne gode perioder for rørlegging.
5. Høringsdokumentets beskrivelse av fiskeriene antas å være dekkende for området, men Fiskeridirektoratet påpeker at fiske er en dynamisk aktivitet og vil variere alt etter fiskens vandringsmønster og de til enhver tid gjeldende reguleringer. På sikt kan dette føre til en økende fiskeriaktivitet i området.
6. Brønnlokalitet er ikke fastsatt. Direktoratet oppfordrer til å finne en brønnlokalitet som ligger lengst mulig øst på Johnson-formasjonen. Dette vil føre til redusert konflikt med det store fiskeriet langs Eggakanten.
7. Høringsdokumentets beskrivelse av fiskeoppdrett antas å være dekkende for området, men direktoratet understreker at kabelleggefartøy må holde seg utenfor fortøyninger til oppdrettsanlegg. Må en likevel under oppdrettsanlegg, så må dette gjøres i samarbeid med eier av anleggene.
8. Direktoratet viser til uttale av 6.april, der det uttales at det er viktig å også planlegge fjerning av rørledninger etter endt bruk slik at en unngår unødvendige hefter på sjøbunnen på lengre sikt.

Tilsvar:

1. Tiltakshaver merker seg at direktoratet anser traseen som går nærmest Fedje (sør for Fedje) som den minst konfliktfylte, og tar for øvrig uttalelsen til orientering.
2. Uttalelsen tas til orientering. Det er vurdert å ikke være mulig å oppnå den grad av nærføring av ny rørledning til eksisterende rørledninger som direktoratet etterlyser. Det vil i KU redegjøres nærmere for vurderinger som er gjort ved trasevalg og de kriterier som ligger til grunn. Det vil også ut fra hensynet til å ivareta rørledningens integritet være ønskelig å redusere omfanget av frie spenn. Ved bruk av steininstallasjoner for beskyttelse og ved kryssinger av rør og kabler, vil disse utformes med en slak helningsvinkel for å redusere operasjonelle ulemper knyttet til kryssing av disse med bunntål.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

3. Uttalelsen tas til orientering. Kontrollkabel vil generelt beskyttes mot tredjeparts påvirkning i utsatte områder, og dette gjelder spesielt i områder med fiskeriaktivitet. Ved kabel fra land, vil nærføring av kabel og rørlledning tilstrebes så langt forholdene ligger til rette for dette for å redusere arealbeslaget.
4. Uttalelsen tas til orientering. Aktuell periode for rørllegging vil i stor grad styres av tilgang til leggefartøy i markedet og værvinde for å sikre en tilstrekkelig lang periode med sannsynlighet for rolige værforhold under rørlleggingen. Dersom kveilefartøy velges, vil dette medføre perioder der leggefartøyet går til land for å kveile opp ny rørlledning, noe som vil kunne medføre noe fleksibilitet ift. fiskeriene.
5. Uttalelsen tas til orientering.
6. Uttalelsen tas til orientering. Brønnlokasjon vil velges ut fra geologiske og reservoarvagnlige vurderinger, men en østlig lokalisering vil trolig medføre en kortere rørlledning og reduserte kostnader sammenlignet med en vestlig lokalisering.
7. Uttalelsen tas til orientering. Dersom kontrollkabel fra land velges, vil det innledes dialog med eiere av oppdrettsanlegg som kan bli berørt av installasjonsaktivitetene for å finne gode løsninger for gjennomføring av arbeidene.
8. Uttalelsen tas til orientering. I henhold til bestemmelsene i CO₂ lagringsforskriften kapittel 7 skal det utarbeides en avslutningsplan med konsekvensutredning i god tid (senest 2 år) før bruken av innretning antas å opphøre. Her vil også vurdering av disponering av rørlledning inngå i samsvar med regelverket på det aktuelle tidspunkt. Det henvises for øvrig til tilsvar til uttale fra Fiskeridirektoratet under utredningstema F.

Hordaland fylkeskommune (HFK)

Til høring av [Tillegg til forslag til utredningsprogram](#), uttaler Hordaland fylkeskommune som regional myndighet.

1. Fylkeskommunen viser til tillegg til utredningsprogram kapittel 4.4.1, der forholdet til forekomst av skjellsand er beskrevet, og registrerer at skjellsand inkluderes som eget utredningstema. Fylkeskommunen er delegert konsesjonsmyndighet for uttak av undersjøisk skjellsand, sand og grus, og påpeker at det er ikke beslaglegging som utløser krav om konsesjon, men kommersiell utnyttelse av forekomstene. Det skal bla. betales konsesjonsavgift for uttak av massene.
2. Beslaglegging av skjellsandforekomster bør om mulig unngås i områder der uttak kan være aktuelt, da skjellsand er en relativt knapp, ikke fornybar naturressurs som er ettertraktet for ulike bruksformål.
3. Det henvises til tidligere uttale til forslag til planprogram, der det oppgis lenke til undersøkelsesprogrammet MAREANO med kartverktøy, som viser forekomster av skjellsand. MAREANO viser skjellsandforekomster i rørlledningstrase i Sulesundet, sørvest for Nordøya og innenfor plangrense sørvest for Kollnes. Det uttales at det er skjellsandforekomster ned til 50 meters dybde som kan være aktuelle for uttak.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til etterretning. Tiltakshaver vil søke å avklare eventuelt krav om konsesjon med fylkeskommunen som konsesjonsmyndighet. Forholdet til skjellsandforekomster er vurdert i samband med alternative traseer for rørlledning og kontrollkabel, og beslaglegging av skjellsandareal søkes redusert. Skjellsandforekomster i MAREANO er søkt hensyntatt i arbeidet med alternative traseer, men for kontrollkabel til Fedje vil kontrollkabelen berøre kystnære forekomster av skjellsand. Forholdet til skjellsandforekomster og hvordan disse berøres vil beskrives i konsekvensutredningen.

Kystverket Vest

Til høring av forslag til [planprogram for detaljreguleringsplan med KU](#) for tiltaket (pbl), har Kystverket gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Konsekvensutredningen må ta høyde for hvilke konsekvenser legging av rørlledning vil ha for skipstrafikken i de ulike trasealternativene, og et eventuelt endret trafikkbilde i fjorden, dette med tanke på hva last og frekvens vil bety for framkommelighet og sikkerhet i Fensfjorden og Hjeltefjorden.
2. Kystverket kan ikke se at de foreslåtte rørltraseene vil ha særskilt negativ effekt på sikkerhet eller framkommelighet for skipstrafikken. Med hensyn til begrensninger for skipstrafikken i anleggsperioden vil alternativ rørlledning over land være mest gunstig.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til etterretning. Konsekvensutredningen er planlagt å ville vurdere konsekvenser under legging og drift av rørlledningen, og hvordan skipstransport av CO₂ til landanlegget vil påvirke trafikkbilde, framkommelighet, seilingsforhold og sikkerhet i Hjeltefjorden og Fensfjorden.
2. Uttalelsen tas til orientering. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørllednings-traseer over land vestover mot Kollsnes, og traseer for sjørørlledning fra Kollsnes er følgelig ikke lenger aktuelle.

Hordaland fylkeskommune

Til høring av forslag til [planprogram for detaljreguleringsplan med KU](#) for tiltaket (pbl), har Hordaland fylkeskommune gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

1. Det må innhentes oppdaterte kart over akvakulturanlegg i planområde fra Fiskeridirektoratets nett-baserte kartløsning (Yggdrasil).
2. Det er positivt at det undervegs i prosjektutviklingen vil bli innledet dialog med oppdrettsnæringen for å drøfte aktuelle tiltak for reduksjon av eventuelle konflikter.
3. Fylkeskommunen viser til Kontinentalsokkeloven, der fylkeskommunen har fått delegert konsesjonsmyndighet for uttak av undersjøisk skjellsand, sand og grus. Retten til utvinning av slike forekomster ligger til staten. Fylkeskommunen uttaler at dersom det blir gjort tiltak på sjøbunnen der det er skjellsand, sand eller grus som kan ha kommersiell verdi, så kan inngrep, uttak/bruk av ressursen komme inn under tiltak som krever konsesjon etter kontinentalsokkeloven.
4. Fylkeskommunen opplyser at det er ingen aktive konsesjoner innenfor eller nær det aktuelle planområdet, og viser til www.kart.igest.no for nærmere opplysninger om konsesjonsområder for uttak av skjellsand. Kartlagte skjellsandområder er vist på kart i Mareano, www.mareano.no/kart/mareano.html. For retningslinjer ved saksbehandling og tildeling av konsesjoner, viser fylkeskommunen til rundskriv 01.041993, på www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-ved-saksbehandling/id107848/.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til etterretning. Det vil innhentes oppdaterte kart fra Yggdrasil over oppdrettsaktiviteten for bruk i KU.
2. Uttalelsen tas til orientering.
3. Uttalelsen tas til etterretning. Tiltakshaver er kjent med forekomst av skjellsand utenfor Kollsnes og i Sulesundet. Utredningsprogrammet justeres til å inkludere skjellsand, undersjøisk sand og grus som utredningstema for konsekvensutredningen. Kontinentalsokkeloven vil omtales i konsekvensutredningen, som også vil vurdere eventuelle konsekvenser for registrerte forekomster av skjellsand, undersjøisk sand og grus.
4. Uttalelsen tas til orientering.

Fiskarlaget Vest

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Fiskarlaget Vest gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Som en generell kommentar uttaler fiskarlaget at fiskere stadig opplever større konkurranse om arealene, særlig i kystsonen. Fiskerne er positive til annen sjøbasert næring og aktivitet, men uttaler at andre næringer har behov for nye/større sjøområde, mens fiskerinæringen er avhengig av å ta vare på viktige eksisterende fiske-, gyte- og oppvekstområder. Fiskarlaget gir flere eksempler på konfliktområder mellom fiskeri og andre næringer og aktiviteter. Fiskarlaget påpeker at det også er viktig å sikre at framtidige generasjoner har tilgang til kystsonen.
2. Fiskarlaget krever at kontrollkabel må legges parallelt med rørledningen til injeksjonsbrønnen så langt som mulig, og helst i en allerede eksisterende trase for infrastruktur, for å unngå mest mulig beslagsleggelse av areal til dette. Det er også svært viktig at rørledning og kabel blir overtrålbare. Kryssingsvinkel ift. trålrledning, helling på steinfyllinger og steinstørrelser som benyttes er viktige for overtrålbareheten, og disse må tilpasses fiskeriene.
3. Fiskarlaget peker på at traseer innenfor og utenfor 1 nm utenfor Grunnlinjen må vurderes under ett, da disse påvirker hverandre. En må unngå en bit-for-bit politikk. Fiskarlaget viser til kart fra Fiskeridirektoratet sin nettside, som viser registrerte fiskeriinteresser i det foreslåtte reguleringsområdet, og uttaler at konsekvensutredningen må inkludere fiskeriaktivitet i hele området som berøres, ikke bare området for reguleringsplanen.
4. Fiskarlaget gjør oppmerksom på at fiskerinæringen er basert på fornybar produksjon, og er derfor grunnleggende avhengig av et rent og produktivt kyst- og havmiljø mest mulig fritt for miljøgifter, fremmedstoff og legemiddel. Det er et stort felles ansvar, nasjonalt og internasjonalt, for å opprettholde et rent og produktivt hav, og dette er avgjørende for kvalitet, omdømme og markedsverdi av norsk sjømat.
5. Det forutsettes at fiskeriene og naturmangfold i sjøen blir godt ivaretatt i prosessen.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
2. Uttalelsen tas til etterretning. Både rørledning (12") og kontrollkabel vil gjøres overtrålbare, og vil beskyttes med steinfyllinger eller spyles ned i sjøbunnen der forholdene tillater det. Helningsvinkel vil legges lav, og med liten steinstørrelse, slik at de operasjonelle utfordringene ved kryssing med trål blir minst mulig. Det vil tilstrebes å samlokalisere / oppnå nærføring mellom kontrollkabel og rørledning. Konsekvensutredningen vil beskrive sjøbunnsarbeidene og kryssinger nærmere.
3. Konsekvensutredningen vil omfatte hele området som berøres fra landanlegget i Naturgassparken til injeksjonsbrønn(er) på sokkelen. Tiltakshaver er kjent med Fiskeridirektoratets kartverktøy med fiskeriinteresser registrert. Det vil i tillegg også innhentes oppdaterte satellittsporingkart fra Fiskeridirektoratet, som vil legges til grunn for de vurderinger av konsekvenser for fiskeriene som gjøres i konsekvensutredningen.
4. Tiltakshaver er kjent med de forhold som påpekes, og tar uttalelsen til orientering.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

5. Fiskeriene og naturmangfold i sjøen vil bli godt ivarettatt i konsekvensutredningen og prosessen rundt denne. Tiltakshaver vil ta initiativ til et eget møte med fiskarlaget for å orientere nærmere om prosjektet, og drøfte avbøtende tiltak som planlegges for å redusere konfliktpotensialet.

Norges Fiskarlag (NF)

Til høring av [Tillegg til forslag til utredningsprogram](#), uttaler Norges Fiskarlag

1. NF viser innledningsvis til OEDs rapport med mulighetsstudier fra 2016, der Smeaheia, Heimdal og Utsira-Sør blir vurdert som alternative lagringslokaliteter, der Smeaheia blir vurdert som best egnede lagringslokalitet. Det blir også vist til høringsuttale av 6. april fra Fiskeridirektoratet, som uttaler at Smeaheia vurderes som det beste alternativet ut fra fiskerimessige hensyn, og der direktoratet foreslår ulike konfliktreducerende tiltak.
2. NF konstaterer med skuffelse at Smeaheia som det mest skånsomme mhp. fiskerimessige forhold ikke velges som lagringslokalitet, og er ikke fornøyd med flytting av lagerlokalitet. Flytting til Johansen-formasjonen vil medføre høyere risiko for negativ belastning fra rørlednings- og kabeltraseer på fiskeriinteressene enn Smeaheia, da Johansen ligger nær de store fiskefeltene ved Eggakanten og Norskerenna, der det fiskes med bl.a. bunntrål.
3. NF påpeker at i området vest for Øygarden og ved Fedje foregår et kystnært konvensjonelt fiskeri og noe notfiske. NF viser til høringsuttale fra Fiskeridirektoratet av 6. april, og uttaler at det forutsettes at råd fra direktoratet følges vedrørende at nye rør og kabler bør legges i eksisterende rørtraseer så godt det lar seg gjøre. Direktoratet fraråder i uttale av april det midtre trasevalget som går sør for Fedje.
4. NF er enig med Equinor og Fiskeridirektoratet i at rørledning og kabel bør graves ned der det er mulig for å redusere bruk av steinfillinger. Der steinfillinger likevel brukes, må helningsvinkel på disse være så liten som mulig, slik at tråldredskap kan passere uten å grave med seg steinmasser, som kan føre til tap av redskap og fangst.
5. Kontrollkabel og rørledning bør legges i samme trase for å redusere arealbeslaget mest mulig, og dermed redusere risiko for konflikter med fiskeriinteressene i området.
6. Ved nedspyling av kontrollkabel, bør dette skje snarest mulig etter kabelleggingen, slik at fiskefeltene blir stengt i kortest mulig periode. Fiskarlaget ber om å få tilsendt kart med planer for tidsbruk, stenging og åpning av de ulike områdene i god tid før oppstart av arbeidene, slik at Equinor og fiskarlaget sammen kan planlegge operasjonene når det pågår minst fiskerier i området.
7. NF påpeker viktigheten av at det settes krav til at innretningene som benyttes på havbunnen blir fjernet etter endt bruk, slik at unødvendige heftelser på havbunnen tas opp så snart som mulig etter avsluttet bruk. NF ber om at dette settes som vilkår, og viser til CO₂ forskriftens § 4-8 sjette ledd («*Det skal vurderes i saksfremlegget om vilkår med sikte på å begrense og avbøte negative virkninger av vesentlig betydning skal settes.*»)
8. Det bør framkomme av vurderingene i konsekvensutredningen hvor sannsynlig det er at tap av fiskeredskap og fangst kan forekomme ved valgt trase.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
2. Uttalelsen tas til orientering.
3. Det henvises til tilsvar til uttale fra Fiskeridirektoratet, punkt 2, samt tilsvar til Fiskeridirektoratets uttale til tillegg til utredningsprogram, punkt 1 og 2. Konsekvensutredningen vil redegjøre nærmere for de vurderinger og valg av traseer som er gjort.
4. Uttalelsen tas til etterretning. Steinfillinger vil gis en slak utforming slik at de operasjonelle ulempene for utøvelse av trålfiske blir minst mulig.
5. Uttalelsen tas til etterretning. Der forholdene ligger til rette for dette, vil kabel og rørledning søkes lagt i nærheten av hverandre for å redusere arealbeslaget og konfliktpotensialet ift. fiskeriene.
6. Uttalelsen tas til etterretning. Kabelegging vil måtte gjennomføres på forsommer/sommer når værforholdene normalt er best. Tilgjengelighet i markedet for aktuelle fartøyer vil kunne påvirke tidsrom for gjennomføringen av de marine operasjonene. Tiden mellom legging og nedspyling av kontrollkabel vil søkes redusert, men det må påregnes noe tid mellom disse operasjonene. Tiltakshaver tar sikte på nærmere dialog med fiskarlaget for drøfting av tiltak for reduksjon av ulemper for fiskeriene.
7. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver vil fjerne installasjoner på havbunnen i tråd med gjeldene regelverk og eventuelle vilkår på det aktuelle tidspunktet. Det vil redegjøres nærmere for dette i konsekvensutredningen.
8. Uttalelsen tas til etterretning. Konsekvensutredningen vil vurdere konsekvenser for fiskeriene, herunder sannsynlighet for tap av redskap og fangst.

Sulo Krins Ve og Vel

Til høring av forslag til [planprogram for detaljreguleringsplan med KU](#) for tiltaket (pbl), har Sulo Krins Ve og Vel gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

1. Sulesundet er vist som kaste- og låssettingsplass for fiskeri i arealdelen av Øygarden kommune sin kommuneplan.
2. Sulesundet er et regionalt utfartsområde for hele Bergensregionen for fritidsfiske. Rorbaturister i nordre Øygarden bruker Sulesundet flittig til hobbyfiske.

Tilsvaer:

1. Tiltakshaver er kjent med Sulesundets status i kommuneplanens arealdel, og tar uttalelsen til orientering.
2. Uttalelsen tar til orientering, og vil inngå som del av grunnlaget for konsekvensvurderingen i konsekvensutredningen.

Sanden Velforening

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Sanden Velforening gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Sulesundet og skallene på vestsiden er viktige fiskeplasser for havfiske. Dette for både fritidsfiske fra hele Hordaland og for kommersielt fiske etter makrell.

Tilsvaer:

Uttalelsen tar til orientering, og vil inngå som del av grunnlaget for konsekvensvurderingen i konsekvensutredningen.

H. Rammebetingelser og virkemiddelbruk**Tekna**

1. Tekna viser til den fortsatt store politiske usikkerheten rundt den kommersielle forretningsmodellen for fangst og lagring av CO₂, og er overasket over at regjeringen ikke er kommet lengre i å skape et kommersielt grunnlag for prosjektet.
2. Tekna viser til utredningsprogrammet, der det slås fast at det ikke er etablert et fungerende marked for kjøp og salg av CO₂ for mottak og permanent lagring, og følgelig ikke en selvfinansierende verdikjede med fungerende markedsmekanismer for permanent lagring av 3. parts CO₂. Tekna uttaler at dette danner et oppsiktsvekkende utgangspunkt for en KU for et prosjekt som nettopp bygger på at de enkelte aktørene skal finne bedriftsøkonomisk lønnsomhet.
3. For industriaktørene er det viktig at det skapes trygghet om rammebetingelsene og politisk gjennomføringsevne. Det er i dag et åpent spørsmål hvordan prosjektet skal lede til bedriftsøkonomisk lønnsomhet for de enkelte deltakerne, og hva slags risiko de ulike partene skal ha. De økonomiske og kommersielle betingelsene og rammevilkårene burde i større grad enn nå vært på plass nå.
4. Tekna viser til at de sammen med bl.a. Norsk Industri, Norsk olje og gass, IndustriEnergi, Fellesforbundet mfl. tidligere (oktober 2017) har påpekt overfor Stortingets energi- og miljøkomite at regjeringen er kommet alt for kort i å gjøre CCS til et internasjonalt prosjekt, for å få opp lønnsomheten og størrelsen i lagringen. Som ett av flere ledd i en plan for å få opp en lønnsom verdikjede for CCS har Tekna sagt at regjeringen må igangsette og styrke den politiske dialogen med landene på kontinentet og rundt Nordsjøen med sikte på å inngå avtaler om infrastruktur og karbonlagring under havbunnen i Nordsjøen.
5. En vurdering av lønnsomhet er en grunnleggende forutsetning for at KU'en skal bli reell. Uten et økonomisk rammeverk på plass som forholder seg til lønnsomhet for de enkelte aktørene risikerer vi at gjennomføringskraften i prosjektet svekkes.
6. CCS er et stort teknologiprojekt, et viktig næringsutviklingsprosjekt, en del av det grønne skiftet og et vesentlig globalt klimatiltak som Tekna er meget positive til. Tekna er derfor opptatt av at framdriften i prosjektet holdes. Norge har vært et foregangsland på CCS som andre land har sett til, og norsk næringsliv står i fare for å tape konkurransekraft. CO₂-håndtering er ett av fem prioriterte innsatsområder i den norske klimapolitikken. Skal vi nå de globale klimamålene kommer vi ikke utenom karbonfangst og -lagring. Det planlagte prosjektet vil kunne redusere CO₂-utslippet i Norge tilsvarende 25% av utslippet fra den norske bilparken. Av de 120 scenariene som FNs klimapanel trekker opp for å nå togradersmålet er CCS inkludert i 116 av dem.

Tilsvaer:

Uttalelsen er rettet til forvaltningen og de politiske myndighetene ift. utvikling av rammebetingelser og virkemiddelbruk. Tiltakshaver finner det ikke naturlig å kommentere merknadene, og tar disse til orientering.

Landsorganisasjonen i Norge

1. LO uttaler at fullskala CO₂ fangst, transport og lagring vil høyst sannsynlig være betinget av store statlige bidrag for at det skal kunne realiseres.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Tilsvar:

Uttalelsen er rettet til forvaltningen og de politiske myndighetene, og tas til orientering.

Hordaland fylkeskommune

Hordaland fylkeskommune har handsama saka politisk i Utval for kultur, idrett og regional utvikling (20.03.18), og i Fylkesutvalet (11.04.18). Utvala gjorde følgjande vedtak i saka.

1. Det eksisterer i dag ikkje ein marknad for karbonfangst, og etablering av ein slik verdikjede vil krevje nye verkemidlar, insentiv og reguleringar for å bli økonomisk berekraftig. Det er viktig at ein i konsekvensutgreiinga utforskar kva forretningsmodellar og verkemiddelapparat som gjer tiltaket gjennomførbart og dupliserbart.

Tilsvar:

Uttalelsen er rettet til forvaltningen og de politiske myndighetene ift utvikling av rammebetingelser og virkemiddelbruk, og tas til orientering. Konsekvensutredningen vi utarbeides innenfor rammene av aktuelle forskrifter og PUD-PAD veileder fra 2017. Konsekvenser av tiltaket vil utredes i KU, men ikke hvilke økonomiske og politiske rammebetingelser som må være tilstede for at tiltaket blir realisert. De økonomiske rammebetingelsene for utbygging og de første driftsårene, herunder forretningsmodell, er gjenstand for separate forhandlinger med staten som vil avsluttes etter at KU er utarbeidet. Det er derfor ikke naturlig at KU innebærer nærmere informasjon om disse forholdene.

ZERO

1. Zero viser til det skotske senteret for forskning på CCS (SCCS), som i april 2018 kom med en studie¹ der de peker på at de globale klimamålene kan nås dersom produsenter av fossil energi og produkter pålegges å betale for lagring av CO₂-utslipp som følger av deres virksomhet.
2. ZERO viser til forslag til utredningsprogram, kapittel 2.19 (Foreløpige økonomiske vurderinger) og 6.19 (Samfunnsøkonomiske forhold), og peker på behov for at utredningsprogrammet også inkluderer vurderinger av økonomiske forutsetninger for realisering og drift av CO₂-lageret på kort og lang sikt. Zero ber om at følgende tema inkluderes i utredningsprogrammet:
 - a. Langsiktige finansieringsmekanismer uavhengig av statlig støtte.
 - b. Mulig gevinstrealisering ved etableringen, eksempelvis produksjon av utslippsfritt hydrogen.
 - c. Nødvendige forutsetninger og muligheter for utvidelse av lagerkapasiteten.
 - d. Hvordan lageret kan driftes uten offentlige overføringer, herunder nødvendig framtidig CO₂-pris.
3. Zero uttaler videre at konsekvensutredningen bør inneholde utredninger av følgende økonomiske forutsetninger:
 - a. Realisering av fangst og lagring av CO₂ er avhengig av finansieringsløsning med offentlig støtte på kort sikt, og muligheter for drift uten på lengre sikt. Det viktigste virkemiddelet for å få realisert fullskala fangstprosjekt er å etablere ordninger som gjør det bedriftsøkonomisk forsvarlig for den enkelte industrieiер å velge CO₂-fangst som løsning. Å finne frem til, og foreslå, mulige finansieringsløsninger for lagring av CO₂ på norsk sokkel (Smeheia-reservoaret) bør være en sentral del av konsekvensutredningen.
 - b. ZERO mener at Stortingets merknad og vedtak fra juni 2016 knyttet til Energimeldingen, må følges opp konkret politisk med midler og en tidsplan: "Komiteen viser til at karbonfangst gir økte driftskostnader, og det kan være behov for å utrede en modell som dekker de økte kostnadene ved fullskala fangstprosjekter, og dette er en viktig forutsetning som avklares i god tid før investering. Komiteen mener det er viktig å få mer kunnskap om verdikjeden, herunder muligheten for panteordninger og barrierer for CO₂-håndtering, og mener dette bør utredes videre."
 - c. ZERO mener at et av de virkemidlene som bør utredes/utvikles er et fond for CCS, alla NO_x-fondet, administrert av bransjen selv. Det er også flere virkemidler som potensielt kan fungere drivende for CCS (se bl.a. ZEROs utredning fra 2013²). Utviklingen av et langsiktig effektivt virkemiddel bør derfor ha en bred og åpen tilnærming. På veien mot en kommersiell forretningsmodell for lagring av CO₂, kan det også være aktuelt med kontantstøtte/feed-in tariff for lagring.
 - d. I dag er prisen på CO₂-utslipp gjennom kvotesystemet relativt lav, og inntjeningsmulighetene ved salg av produkter med lave CO₂-avtrykk begrenset. Forutsetter vi at vi skal holde oss innenfor togradersmålet, vil klimapolitikken måtte strammes inn betydelig. Da vil tilgang til infrastruktur for CO₂-fangst kunne bli et konkurransefortrinn for norske industribedrifter. Utredningen bør inneholde en vurdering av hvilken kvotepris på CO₂ som vil gjøre det attraktivt for kvotepliktige virksomheter og «kjøpe» CO₂-lagring.

¹ <http://www.carboncapturejournal.com/ViewNews.aspx?NewsID=4025>
<http://rsta.royalsocietypublishing.org/content/376/2119/20160447>

² <https://www.zero.no/wp-content/uploads/2016/06/policy-instruments-for-large-scale-ccs.compressed.pdf>

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

- e. Med et offentlig og privat marked som etterspør utslippsfrie produkter, som lavkarbon sement, øker fortrinnet og muligheten for lønnsomhet. Utredningen bør inkludere hvordan offentlige anskaffelser av visse typer varer eller lignende krav kan bidra til langsiktige forretningsmodeller uten direkte statlig støtte.
- f. ZERO mener utredningen bør inneholde en kartlegging av mulige interessenter for å benytte lagringskapasiteten. Det vil kunne bidra til å utløse bygging av flere fangstanlegg i Europa, til å etablere en stor rørinfrastruktur for transport av CO₂, samt bidra til å legge grunnlaget for forretningsmuligheter for norske lagereiere på sikt. Når lager blir en kommersiell forretning vil tariffene gjenspeile overtagelse av risiko.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
2. Uttalelsen tas til orientering. Det henviser til tilsvar til Hordaland fylkeskommune.
3. Det etterlyses at KU bør inneholde utredninger av flere økonomiske forutsetninger for prosjektet:
 - a) Det henviser til tilsvar til Hordaland fylkeskommune.
 - b) til d) Uttalelsen er rettet til forvaltningen og de politiske myndighetene ift. utvikling av rammebetingelser og virkemiddelbruk, og tas til orientering.
 - e) Uttalelsen er rettet til forvaltningen og de politiske myndighetene ift. utvikling av statlig innkjøpspolitikk, og tas til orientering.
 - f) Uttalelsen tas til orientering. Som del av arbeidsomfanget i kontrakten med Gassnova, skal det gjennomføres utadrettet virksomhet, herunder informasjon og kunnskapsspredning om det planlagte CO₂ lageret. Representanter fra samarbeidspartnere Equinor, Shell og Total deltar jevnlig på CCS relaterte nasjonale og internasjonale arrangementer. Flere mulige CO₂ leverandører har allerede meldt sin interesse for å benytte lageret. Inkludert i det planlagte administrasjonsbygget ved landanlegget vil det etableres et besøks- og visningscenter spesielt tilrettelagt for besøkende grupper. Konsekvensutredningen vil utarbeides innenfor rammene av de aktuelle forskrifter og PUD-PAD veileder, og kartlegging av mulige leverandører av CO₂ for lagring vurderes å falle utenfor rammene for KU for dette prosjektet. Det henvises for øvrig til tilsvar til Hordaland fylkeskommune.

I. Samfunnsmessige virkninger

Landsorganisasjonen i Norge

1. LO uttaler at en slik stor nasjonal satsing som CCS vil bidra til å styrke norske bedrifter i alle deler i verdikjeden. Det øker samtidig forventningen til at Staten bidrar til å finne gode initiativer og sørger for risikodeling i CCS-verdikjeden for at norsk industri skal beholde konkurransekraft overfor utenlandske konkurrenter.
2. Prosjektet vil gi betydelige bidrag knyttet til utvikling av logistikk og teknologi. Konsekvensutredningen bør belyse hvordan de ulike delene av leverandørindustrien og rederinæringen blir involvert og får ta del i denne kunnskapen.
3. LO er opptatt av at store nasjonale satsinger skal styrke norsk leverandørindustri, og antar det er naturlig at norsk sokkels største operatør også blir operatør for dette prosjektet.

Tilsvar:

1. Uttalelsen er rettet mot forvaltningen og politiske myndigheter, og tas til orientering.
2. Konsekvensutredningen vil redegjøre for næringsmessige konsekvenser av utbygging og drift av lagerløsningen, herunder hvordan sysselsettingseffekter og verdiskaping fordeler seg på ulike næringsmessige sektorer.
3. Uttalelsen tas til orientering. Operatørskapet avgjøres og tildeles av Olje- og energidepartementet på bakgrunn av søknad fra Equinor og samarbeidspartnerne Shell og Total.

Hordaland fylkeskommune

1. Tiltaket vil gjøre det mogleg å redusere utslepp frå eksisterande industri og opne dører for etablering av ny industri og utvikling av ny teknologi. Konsekvensutgreiinga bør innehalde utgreiingar av dei direkte nærings- og samfunnsmessige ringverknadane av eit CCS-anlegg og ringverknadane i eit utvida perspektiv, nasjonalt og globalt.
2. Eit av alternativa for transport av CO₂ er å nytte delar eksisterande røyrledning mellom Kollsnes og Mongstad. Dette kan få konsekvensar for framtidig industriutvikling på Mongstad. Desse konsekvensane må utgreiast dersom eit slikt alternativ er aktuelt.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til etterretning. Konsekvensutredningen er planlagt å inneholde vurderinger av de direkte nærings- og samfunnsmessige virkninger av utbygging og drift av lagerprosjektet. Ringvirkninger mhp. sysselsettingseffekt og verdiskaping vil vurderes i et regionalt og nasjonalt perspektiv. Det vil hefte stor usikkerhet ved beregningene, da disse vil være basert på foreløpige kostnadsestimater høsten 2018, med en usikkerhet på +/-30%.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

2. Uttalelsen tas til orientering. Gjenbruk av eksisterende gassrørledning fra Kollsnes til Mongstad (Mongstad gassrør) er ikke lenger et aktuelt alternativ. Framtidig industriutvikling på Mongstad vil ikke bli nærmere vurdert i utredningen. Konsekvensutredningen vil kort redegjøre for hvordan de ulike rørledningstraseene er vurdert, og hva som ligger til grunn for de valg av trase(er) som videreføres for myndighetsgodkjenning.

Fylkesmannen i Hordaland

1. FM viser til at det i utredningsprogrammet omtaler forhold knyttet til en mulig rørledningstrase i nedslagsfeltet til drikkevann, og at det i KU vil vurderes trasejustering eller avbøtende tiltak. Det påpekes at det ikke er opplyst om temaet vil bli omtalt i ROS-analysen, og anbefaler at dette blir vurdert.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes. Problemstillingen knyttet til konflikt med nedslagsfeltet til drikkevann er følgelig ikke lenger aktuell. Konsekvensutredningen vil kort omtale dette, og ROS analysen vil inkludere en kort begrunnelse for hvorfor temaet ikke er aktuelt for nærmere analyse.

Invest in Bergen

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Invest in Bergen gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Det aktuelle CO₂ relaterte tiltaket vurderes som et svært viktig regionalt og nasjonalt industriprosjekt.
2. Kollsnes Næringspark er alt i dag en næringspark som på utvalgte områder er av nasjonal verdi og interesse. Invest in Bergen har flere ganger vært i kontakt med Invest in Norway som del av Innovasjon Norge for mulige internasjonale investorer i næringsparken.
3. Etablering av mottak av CO₂ i næringsparken vil åpne for nye viktige initiativ, verdiskaping og nye arbeidsplasser i Øygarden. Det vil også bidra til å øke parkens attraktivitet for internasjonale etableringer.
4. Det er viktig å kunne dokumentere så mye som mulig av samfunnsøkonomiske forhold i den videre planleggingsprosessen. I tillegg til positive effekter i etableringsfasen, vil det trolig gi mye viktigere mulige effekter over tid etter etablering. Trolig vil det være vanskelig å tallfeste alle slike effekter, men det bør i det minste tilstrebes kvalitative vurderinger. Utredningsprogrammet vil trolig ellers i hovedsak handle om å dokumentere kostnadene ved prosjektet, og det er også på denne bakgrunn viktig å få fram tiltakets plussider.

Tilsvar:

1 til 3. Uttalelsen tas til orientering.

4. Uttalelsen tas til orientering. Konsekvensutredningen vil analysere og beskrive både kostnader ved gjennomføring av prosjektet, men også direkte sysselsettings- og ringvirkningsmessige effekter av utbygging og drift. Mulige langsiktige næringsmessige effekter mhp. muligheter for nye næringsetableringer vil kun bli drøftet på et mer generelt og overordnet grunnlag. Det henvises for øvrig til tilsvar til Hordaland fylkeskommune.

Mattilsynet

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Mattilsynet gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Mattilsynet viser til forslag til utredningsprogram for KU, kapittel 6.9 (Drikkevannsforsyning), og opplyser at Steinsvatnet er råvannskilde for Blomvåg vassverk som forsyner 3500 fastboende personer (eller 1500 husstander og 150 fritidseiendommer).
2. Mattilsynet ber om at konsekvensutredningen vurderer eventuell aktivitet i vanntilsigsområdet for Steinsvatnet for å sikre at kravene i drikkevannsforskriften blir oppfylt.
3. Mattilsynet uttaler videre at det er viktig å sikre at aktivitet i vanntilsigsområdet til Steinsvatnet ikke forurenser råvannskilden.
4. Mattilsynet viser til drikkevannsforskriften §§ 4 (forurensning), 6 (farekartlegging og farehåndtering), 12 (beskyttelsestiltak) og 26 (kommunens plikter), og gjengir innholdet i disse.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes. Problemstillingen knyttet til konflikt med nedslagsfeltet til drikkevann er følgelig ikke lenger aktuell. Konsekvensutredningen vil kort omtale dette, og de vurderinger som ligger til grunn for beslutningen.

J. Infrastruktur (vegtransport, kystfart, kaianlegg mm)

Bergen og Omland havnevesen (BOH)

1. BOH opplyser at de har fått delegert myndigheten som tilligger kommunen ihht Havne- og farvannsloven §10 fra Askøy, Austrheim, Bergen, Fedje, Fjell, Lindås, Meland, Os, Radøy, Sund og Øygarden kommuner.
2. BOH viser til at Havne- og farvannsloven (hfl.) har som formål å legge til rette for god fremkommelighet, trygg ferdsel og forsvarlig bruk og forvaltning av farvannet i samsvar med allmenne hensyn og hensynet til fiskeriene og andre næringer.
3. Ved etablering av lagringsfasiliteter på kontinentalsokkelen, vil ikke tiltaket berøre kommunalt sjøområde som er BOHs ansvarsområde.
4. Da tiltaket vil kunne ha betydning for Kystverkets virksomhet, anbefales det at planen sendes til Kystverket for høring. Videre kan tiltaket være omfattet av Forskrift om tiltak som krever tillatelse fra Kystverket (tiltaksforskriften), §1.
5. BOH ber om å få tilsendt tegninger som viser plassering av landanlegg for mottak og lagring av CO₂ i Naturgassparken i Øygarden. Dersom bygging av landanlegget berører kommunenes sjøområde (Fedje og Øygarden), som f.eks kai og rørlegging, kreves det tillatelse fra BOH, ihht. hfl § 27, første ledd. Søknad må sendes i god tid før tiltak iverksettes.
6. Det er både hoved- og biled like ved Ljøsøyna, dersom tiltaket berører dette sjøområdet er det Kystverket som er rette myndighet for videre søknadsprosess, jamfør hfl. §28, første ledd.
7. Ved prosjektering av kai må det tas høyde for de påkjenninger som den nærliggende sjøtrafikken vil kunne påføre tiltaket.
8. Det er ansvarlig søker sitt ansvar å bekrefte om tiltaket er søknadspliktig etter annet regelverk, som f.eks. forurensningsloven i forbindelse med utslipp i sjø. BOH har bare vurdert tiltaket etter havne- og farvannsloven.

Tilsvar:

- 1 og 2. Uttalelsen tas til orientering.
3. Marine operasjoner i forbindelse med legging av rørledning og annen infrastruktur fra landanlegg til injeksjonsbrønn på sokkelen vil berøre kommunenes sjøareal (Øygarden og eventuelt Fedje), og Equinor tar sikte på nærmere dialog med, og søknad til BOH om dette på et senere tidspunkt.
4. Uttalelsen tas til orientering. Kystverket er hørt som del av høringen av forslag til utredningsprogram. Tiltakshaver vurderer tiltaket som søknadspliktig etter Havne- og farvannsloven. Det er gjennomført møte med Kystverket, der ulike sider ved prosjektet er drøftet.
5. Uttalelsen tas til etterretning. Etablering av kai og legging av rørledning og kontrollkabel vil berøre kommunenes sjøområde, og søknad om tillatelse ihht. havne- og farvannsloven vil sendes BOH i god tid.
6. Uttalelsen tas til etterretning. Tiltak og marine aktiviteter som vil påvirke hoved- og biled vil omsøkes til Kystverket.
- 7 og 8. Uttalelsen tas til orientering.

Hordaland fylkeskommune (HFK)

Til høring av Tillegg til forslag til utredningsprogram, uttaler Hordaland fylkeskommune som regional myndighet.

Fylkeskommunen viser til at tillegg til utredningsprogram trekker fram at konsekvenser av tiltaket for fergesambandet til Fedje vil bli vurdert. Fylkeskommunen legger til grunn at dette blir fulgt opp i konsekvensutredningen, og har ingen særskilte merknader til dette.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Konsekvensutredningen vil vurdere konsekvenser for fergesambandet til Fedje.

Bergen og Omland havnevesen (BOH)

Til høring av Tillegg til forslag til utredningsprogram, har Bergen og Omland havnevesen gitt uttale. I det følgende oppsummeres i det vesentligste bare nye momenter som ikke allerede er belyst i tidligere uttale fra BOH.

1. BOH viser til tidligere uttale av 19.februar (utredningsprogram for KU) og 20.februar 2018 (planprogram for reguleringsplan), og uttaler at disse uttalelsene gjør seg delvis gjeldene også for høringen av tillegget.
2. Det ligger til kommunens myndighet å ta stilling til ønsket arealbruk for området. BOH presiserer imidlertid at det er viktig at det settes av tilstrekkelig areal til alminnelig ferdsel til sjøs. Generelt er BOH av den oppfatning at det ikke bør settes av større arealer i sjø til enkeltinteresser enn det som er nødvendig.
3. Deler av Hjeltefjorden er i kommuneplanens arealdel avsatt til militært øvingsområde. Tiltak av betydning for Forsvarets anlegg, innretninger eller virksomhet, krever tillatelse av departementet. Planen må i så tilfelle sendes på høring til sistnevnte, jf. hfl. § 28 første ledd.
4. Det er registrert hoved- og biled like ved Ljøsøyna, og langs den planlagte rørledningstrasen, herunder Kollsnes og Rongsvågen. Dersom tiltaket berører dette sjøområdet er Kystverket rett instans for videre søknadsprosess. Dette

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

gjelder også dersom tiltaket krysser kommunegrensen mellom Øygarden og Fedje kommune og dersom CO₂ rørledning er i forbindelse med seismisk aktivitet.

5. Det er ansvarlig søker sitt ansvar å bekrefte om tiltaket er søknadspliktig etter annet regelverk, som f.eks. forurensningsloven. BOH gjør også oppmerksom på at planen må sendes på høring til Fiskeridirektoratet ettersom det er registrert fiskeriinteresser i store deler av planområdet.
6. BOH viser til tillegg til utredningsprogram (kapittel 4.5 Samfunnsmessige konsekvenser), vedrørende konsekvenser av inntrekking av eventuell kontrollkabel til Rongsvågen på Fedje, der tiltakshaver vil ha nærmere dialog med Fedje kommune og Kystverkets sjøtrafikksentral på Fedje. BOH har ingen merknader til dette, da Kystverket er rette instans for vurderinger som omfatter hoved- og biled.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
2. Uttalelsen tas til orientering. Tiltakshaver har en tett og konstruktiv dialog med berørte kommuner som lokal planmyndighet.
3. Uttalelsen tas til orientering. Både opprinnelig forslag til utredningsprogram og tillegg til dette er sendt til Forsvarsdepartementet for uttale.
4. Uttalelsen tas til etterretning. Tiltak og marine aktiviteter som påvirker hoved- og biled vil omsøkes til Kystverket.
5. Uttalelsen tas til orientering. Utredningsprogram og tillegg til dette er sendt til Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet for uttale. Det er videre gjennomført separate møter med begge direktoratene.
6. Uttalelsen tas til orientering.

Samferdselsdepartementet

1. Departementet gjør oppmerksom på at tiltaket kan være søknadspliktig etter Havne- og farvannsloven, kapittel 4.
2. Departementet har ingen merknader til utkast til utredningsprogram for konsekvensutredning.

Tilsvar:

Tiltakshaver er kjent med bestemmelsene i Havne- og farvannsloven, og anser tiltaket som søknadspliktig etter loven. Vi vil etablere dialog med Kystverket samt Bergen og Omland havnevesen for å drøfte prosjektet og en søknad etter loven nærmere. Uttalelsen tas for øvrig til orientering.

Statens vegvesen

1. Vegvesenet viser til at utredningsprogrammet viser at to alternative rørledningstraseer gå over land fra øst- til vestsiden av Øygarden kommune, og vil krysse FV 561 som er hovedvegen gjennom kommunen.
2. Vegvesen er mest opptatt av virkningene etablering av lagringsprosjektet vil få på de trafikale forhold knyttet til krysset mellom fylkesveg 561 og tilkomstvegen til lagringsanlegget, samt den generelle anleggstrafikken av masser, utstyr og rørlengder på offentlig vei dersom rørlednings- og kontrollkabeltrase må føres over land.
3. Vegvesenet viser til at utredningsprogrammet legger opp til at konsekvensutredningen vil beskrive og vurdere de trafikale forhold nærmere, herunder hvordan anleggsaktiviteten vurderes å kunne påvirke eksisterende forhold. Også forholdet til barns oppvekstforhold og hvordan disse kan påvirkes vil vurderes i KU, herunder vurdering av hvordan barns skoleveg vil kunne påvirkes og ivaretas.
4. I forbindelse med offentlig høring av forslag til reguleringsplan for Kollsnes nærings-/naturgasspark som omfatter et større område enn CO₂-anlegget er det satt krav om utbedring av krysset med fylkesveg 561 for å sikre at krysset oppfyller kravene til teknisk utforming i håndbok N100 fra Vegdirektoratet. Det er satt fram krav om at det må innarbeides et rekkefølgekrav som sikrer at disse tiltakene blir gjennomført som en del av utbyggingen av Kollsnes nærings-/naturgasspark.
5. Ut over dette har Statens vegvesen ikke vesentlige merknader til forslaget til utredningsprogram for KU.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering.
- 2 og 3. Uttalelsen tas til etterretning. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørlednings- og kabeltraseer over land vestover mot Kollsnes. KU vil redegjøre for denne beslutningen, og vil beskrive og vurdere konsekvenser av etablering og drift av landanlegget for trafikkbelastning og eksisterende forhold, herunder barn og unges skolevei.
- 4 og 5. Uttalelsen tas til orientering.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Norges vassdrags- og energidirektorat NVE

NVE viser til forslag til utredningsprogram som ble sendt på høring, og har følgende merknader.

1. NVE anser det viktig med tidlig kontakt med BKK Nett som lokalt nettselskap for å sikre at eventuelle oppgraderinger av nettet blir godt koordinert og kommer på plass i tide til utbygging av lagringsanlegget.
2. NVE påpeker at eventuelle konflikter med mellomlandsforbindelser ikke er vurdert i forslag til utredningsprogram. Etter NVE sine vurderinger vil ikke injeksjonslokasjon eller rørledning være i konflikt med kjente planer for mellomlandsforbindelser.
3. NVE viser til at forslaget til utredningsprogram poengterer at det er flere tredjeparts rørledninger og kraftkabler i området, og at konsekvensutredningen vil redegjøre nærmere for hvilke rørledninger og kabler som skal krysses.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til etterretning. Tiltakshaver planlegger å etablere tidlig kontakt med BKK Nett som nettselskap, for avklaringer vedrørende behov for eventuelle oppgraderinger, etablering av nye nettstasjoner, kabelkryssinger etc.
2. Uttalelsen tas til orientering. Konsekvensutredningen vil redegjøre nærmere for behovet for kryssing av tredjeparts infrastruktur som rørledninger og kabler, herunder eventuelle mellomlandsforbindelser. Det vil måtte etableres spesifikke kryssingsavtaler for hver enkelt rørledning og kabel som skal krysses av ny infrastruktur som følge av prosjektet.
3. Det henvises til tilsvar i punkt 2.

ZERO

1. ZERO mener at konsekvensutredningen bør inkludere etablering av landstrøm for skip som frakter CO₂ til anlegget, og inkludere utslippsfri drift for anlegg og tilhørende skip.

Tilsvar:

Landanlegget vil forsynes med nødvendig elektrisk kraft fra kraftnettet i området, og vil også levere landstrøm til skipene som transporterer CO₂ til anlegget. CO₂ transportskipene er planlagt å bruke LNG som drivstoff under normal gange langs kysten. Konsekvensutredningen vil redegjøre nærmere for disse forholdene.

Hordaland fylkeskommune

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Hordaland fylkeskommune gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Hordaland fylkeskommune er positiv til at infrastruktur og trafikksikkerhet blir vurdert nærmere i KU. Vi vil legge særlig vekt på at det tas hensyn til folkehelse og barn- og unges interesser i det videre arbeid.
2. Hordaland fylkeskommune er opptatt av hvilken effekt landanlegget vil ha på fylkesvegnettet i form av trafikkbelastning i anleggs- og driftsfasen, og ber om at kollektivholdeplass langs fylkesvegen blir nærmere omtalt.

Tilsvar:

1. Uttalelsen tas til orientering. Konsekvensutredningen vil inneholde vurderinger av de nevnte forhold.
2. Uttalelsen tas til orientering. Konsekvensutredningen vil inneholde en beskrivelse av eksisterende trafikk på fylkesvegen, og vurdere trafikkmessige konsekvenser av utbygging og drift av landanlegget.

Kystverket Vest

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Kystverket gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Kystverket viser til at det ved mottaks- og mellomlageret på land er lagt opp til at det skal være mulig å etablere to kaier for å opprettholde høy fleksibilitet og regularitet ved anlegget. Kystverket ber om å bli involvert ved vurdering av utforming av kaianlegg i forhold til kapasitet og strøm- og bølgeforhold.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til etterretning. Det er etablert direkte dialog med Kystverket. Det ble i slutten av mai 2018 gjennomført et møte med Kystverket, der ulike forhold innenfor Kystverkets ansvarsområde ble drøftet, herunder kaiutforming, strøm- og bølgeforhold. Kaianlegget vil omsøkes ihht. bestemmelsene i havne- og farvannsloven.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Sanden Velforening

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Sanden Velforening gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Rørledning i Sulesundet må ikke være til hinder for eventuell framtidig etablering av strømkabel eller vannrør mellom Sandnes og Sulen.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. En eventuell rørledning eller kontrollkabel vil ikke være et hinder for framtidig installasjon av strømkabel eller vannledning over Sulesundet. Dersom trase gjennom Sulesundet velges for CO₂ infrastruktur til injeksjonsbrønn på sokkelen, vil eier av eventuell framtidig strømkabel eller vannledning måtte kontakte eier av CO₂ infrastruktur, og det må etableres en kryssingsavtale som regulerer krav til beskyttelse og ansvarsforhold på vanlig måte. Dette er etablert praksis ved kryssing av tredjeparts rørledning og kabler.

K. Landskap og friluftsliv

Hordaland fylkeskommune (HFK)

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Hordaland fylkeskommune gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. All utbygging har en landskapsvirkning, og etablering av mottaks- og mellomager på land med tilhørende infrastruktur som kaianlegg og rørledninger vil kunne ha stor påvirkning på landskapsbilde. Fylkeskommunen er opptatt av at inngrep på land som følge av tiltaket må tilpasses på en slik måte at nær- og fjernvirkningene fra tiltaket blir minst mulig synlig. Fylkeskommunen er positiv til at KU skal redegjøre nærmere for virkningen på land som følge av tiltaket, og vil legge særlig vekt på at det tas hensyn til landskap og terreng i det videre arbeidet.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Spesielt lagertankene vil være høye og dominerende elementer i landanlegget, og vil dominere den nære landskapsvirkningen. Ved sprenging og planering av det aktuelle tomteområdet for landanlegget, er det planlagt å sette igjen deler av kystkonturen mot sjøen, for å dempe landskapsvirkningen sett fra Hjeltefjorden. Konsekvens-utredningen vil gjøre nærmere rede for landskapsvirkningen av anlegget, og hvordan det planlegges å ta hensyn til landskap og terreng.

Hordaland fylkeskommune (HFK)

Til høring av Tillegg til forslag til utredningsprogram, uttaler Hordaland fylkeskommune som regional myndighet.

1. Fylkeskommunen viser til landskaps- og tettstedsanalyse for Fedje som ble utarbeidet i 2010, der Rognsvågen er nærmere beskrevet. Det heter bl.a.: «*Elles har Rognsvågen ein meir industriprega karakter med enkelte store utsprengte areal / bygg i strandsona som bryt med skalaen elles. Dette gjeld Formjølfsabrikken, Fedje mekaniske og steinbrot for molo på Kisteneset.*»
2. Fylkeskommunen uttaler at miljøet i Rognsvågen er samansett og ikkje har eit einsarta byggemønster eller særpreg, eller snarare særpreget i Rognsvågen er at det ikkje er einsarta.
3. Fylkeskommunen ber om at verknad for landskap og byggesetnad vert greidd ut for i samband med planarbeidet. Fylkeskommunen ber om at landskapsanalysen vert lagt til grunn for det vidare arbeidet, og at installasjonane som skal lokalisert i Rognsvågen i samband med mottaksanlegget for CO₂ vert gjort med omsyn til eksisterande miljøkvalitetar, og avbøtande tiltak vert gjort, for å minske negative konsekvensar av etableringa.

Tilsvar:

1 og 2. Uttalelsen tas til orientering.

3. Uttalelsen tas til etterretning. Landskapsanalysen vil hensyntas i arbeidet med kontrollstasjon på land på Fedje, og det vil søkes å ta hensyn til eksisterende bygg og kvaliteter ved planlegging av installasjonene som skal etableres. Konsekvensutredningen vil redegjøre nærmere for vurderinger av landskapsmessige konsekvenser av etableringen.

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Bergen Klatreklubb

Til høring av forslag til planprogram for detaljreguleringsplan med KU for tiltaket (pbl), har Bergen Klatreklubb gitt følgende uttale som vurderes som relevant for utredningsprogram for KU:

1. Klatreklubben opplyser om at det på østsiden av Osundet ligger et av de største og mest brukervennlige klatrefeltene (Ute-veggen) i regionen, og er et av de mest benyttede områdene for klatring i regionen. Klatreklubben uttaler at det vil være svært uheldig for klatremiljøet om det blir gjort inngrep som kan hindre bruk og forringe kvaliteten på klatreaktiviteten. Klatreklubben ber om at det tas hensyn til dette ved planlegging av eventuelle inngrep.
2. Klatreområdet utgjør et relativt begrenset område, og klatreklubben mener det bør være uproblematisk å unngå inngrep som vil ha direkte påvirkning på klatrefeltet. Klatreklubben ber avslutningsvis om å bli informert dersom det etablerte klatrefeltet kan bli berørt.

Tilsvar:

Uttalelsen tas til orientering. Den aktuelle klatreveggen ligger utenfor det området som ville bli fysisk berørt av en rørledning over land, men innenfor en mulig hensynssone rundt en eventuell rørledning. Det er i begynnelsen av mai 2018 besluttet å ikke videreføre arbeidet med rørledningstraseer over land vestover mot Kollsnes. Problemstillingen som Bergen Klatreklubb tar opp er følgelig ikke lenger aktuell.

III. Justering av forslag til utredningsprogram etter høring

Oppsummeringen av mottatte høringsuttalelser viser at de aller fleste som har avgitt uttale er positive til etablering av CO₂ lager på sokkelen med tilhørende landanlegg og eksportsystem. Det er hytteeiere eller foreninger som representerer disse som kan bli berørt av eventuelle utslipp av CO₂ fra rørledningen som har uttalt skepsis til to alternative rørledningstraseer; landrør vestover på nordsiden av Kollsnes gassanlegg, og sjørørtrase sør for Sulo.

Oppsummeringen viser at det tematisk sett er flest uttaler som er rettet mot forhold rundt sikkerhet, samfunnsikkerhet, lagringssikkerhet og ROS analyse. Mange uttaler er også rettet inn mot oppsummeringstema infrastruktur som vegtransport, kystfart og kaianlegg. Flere har også gitt uttale som i sin natur og substans er rettet mot forvaltningen og de politiske myndigheter ift. behovet for å utvikle og implementere rammebetingelser og virkemiddelbruk som gjør at CO₂-fangst, transport og lagring (CCS) kan bli bedriftsøkonomisk lønnsomt, slik at CO₂-fangst og lagring ikke er avhengig av statlig finansiering.

Høringen av forslag til utredningsprogram for konsekvensutredningen har ikke avdekket vesentlige mangler ved foreslått program. De fleste relevante utredningstema for KU anses å være dekket, men det foreslås noen mindre justeringer mht. hvordan disse er organisert. Noen få deltema vil legges til.

Som følge av oppsummeringen av høringen, foreslås følgende justeringer av utredningsprogrammet for KU:

- Fiskeri og oppdrett splittes som separate utredningstema
- Skjellsand, undersjøisk sand og grus etableres som nytt tema
- Under ROS-analysen blir følgende tema inkludert
 - Nedslagsfelt for drikkevann
 - Tilsiktede uønskede handlinger

Som følge av oppsummeringen av høringen av Tillegg til foreslått utredningsprogram, foreslås følgende justeringer av utredningsprogrammet for KU:

- Under beskrivelse av undersjøisk geologisk lagerlokalitet inkluderes bakgrunn og kriterier som ligger til grunn for flytting av lagerlokalitet fra Smeaheia
- Under samfunnsmessige konsekvenser vil følgende del-tema inkluderes
 - Konsekvenser for fergesambandet til Fedje

Landskapsmessige konsekvenser av etableringen av landbasert kontrollstasjon for kontrollkabel på Fedje anses å allerede være dekket av utredningstema nærmiljø, landskap og friluftsliv under tema miljøkonsekvenser og avbøtende tiltak.

Flytting av lagerlokalitet fra Smeaheia øst for Troll-feltet til Johansen-formasjon sør for Troll-feltet, fører til at deler av informasjonen som kreves til KU for offshore-delen av prosjektet (utenfor 1 nm vest for Grunnlinjen) ikke er

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

tilgjengelig når KU som del av reguleringsplanen for tiltaket skal sendes til berørte kommuner for 1. gangs behandling. Dette fører til at det vil utarbeides en tidlig versjon av KU (som innarbeides som del av reguleringsplanen), og en senere og fullstendig versjon av KU som omfatter hele Northern Lights prosjektet (som del av PUD og PAD).

Justert forslag til organisering og innholdsfortegnelse for KU etter gjennomført høring av forslag til utredningsprogram med tillegg reflekterer denne tidsmessige og tematiske oppdelingen ift. innenfor og utenfor plan- og bygningslovens virkeområde. Justert forslag til foreløpig innholdsfortegnelse for KU er vist på de følgende sider. Foreslått innholdsfortegnelse er foreløpig, og mindre justeringer i innhold og organisering av tema som følge av prosjektets videre utvikling og modning vil kunne forekomme, men hovedstrukturen i KU vil være som skissert i det følgende.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning
1.1	CO ₂ fangst og -lagring er en del av klimaløsningen
1.2	Nasjonal klimapolitikk, CO ₂ fangst og -lagring
1.3	Fullskala transport-, mottak og lagring av CO ₂
1.4	Lovverkets krav til konsekvensutredning.....
1.5	Forholdet til reguleringsplan ihht. Plan- og bygningsloven.....
1.6	Reguleringsplan- og konsekvensutredningsprosess
1.7	Formål, prosess, saksbehandling og tidsplan for konsekvensutredning
1.8	Myndighetenes videre behandling.....
1.9	Grenseoverskridende transport, injeksjon og lagring av CO ₂
1.10	Tillatelser, godkjenninger og samtykker
2	Alternative utbyggingsløsninger og valg av aktuell løsning
2.1	Ulike hovedkonsepter for CO ₂ lagerløsning
2.2	Undersjøisk geologisk lagerlokaltet
2.3	Anlegg for mottak og mellomlagring på land – stedsvalg
2.4	Rørledning for eksport av CO ₂ – valg av foretrukket løsning
2.5	Kontrollkabel med kontrollstasjon – valg av løsning og trase.....
3	Planer for utbygging, anlegg og drift
3.1	Rettighetshavere og tillatelseshistorie.....
3.2	CO ₂ lager som del av hel CCS kjede – grensesnitt.....
3.3	Sammensetning av CO ₂ som skal mottas og lagres
3.4	Spesielle egenskaper ved CO ₂
3.5	Kort om skipsløsning for transport av CO ₂
3.6	Anlegg for mottak og mellomlagring på land
3.7	Rørledning.....
3.8	Kontrollkabel med kontrollstasjon.....
3.9	Undervannsanlegg
3.10	Boring og brønn.....
3.11	Undersjøisk geologisk lager – Aurora
3.12	Helse-, miljø- og sikkerhet (HMS) under utbygging og drift.....
3.13	Klargjøring for drift.....
3.14	Driftsfilosofi, driftsorganisasjon og basetjenester
3.15	Målefilosofi
3.16	Kostnadsanslag for investering og drift
3.17	Økonomiske vurderinger
3.18	Mulig framtidig fase 2 med utvidet mottaks- og injeksjonskapasitet.....
3.19	Avslutning av CO ₂ lageraktivitet
4	Oppsummering av høringsuttalelser og hvordan disse er hensyntatt
4.1	Tematisk gruppering av høringsuttalelser
4.2	Oversikt over høringsuttalelser.....
4.3	Godkjent planprogram for reguleringsplan med konsekvensutredning, utredningstema for KU
4.4	Medvirkning og påvirkning på sentrale valg i prosjektet.....


Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

5	Miljøkonsekvenser og avbøtende tiltak
5.1	Metode og underlagsdokumentasjon
5.2	Avgrensning av tiltaks- og influensområdet.....
5.3	Områdebeskrivelse
5.4	Miljø- og naturverdier
5.5	Nærmiljø, landskap og friluftsliv
5.6	Kulturminner og kulturmiljø
5.7	Utslipp til luft
5.8	Utslipp til sjø
5.9	Vurdering av beste tilgjengelige teknikker (BAT)
5.10	Optimalisering av energibruk.....
5.11	Vurdering av avbøtende tiltak.....
6	Konsekvenser for næringer
6.1	Metode
6.2	Fiskeri.....
6.3	Fiskeoppdrett.....
6.4	Skjellsand og undersjøisk sand og grus.....
6.5	Skipsfart
6.6	Havvind
6.7	Petroleumsvirksomhet.....
6.8	Landbruk
6.9	Andre næringer på land.....
6.10	Vurdering av avbøtende tiltak.....
7	Samfunnsmessige konsekvenser
7.1	Metode
7.2	Planstatus, arealbruk og reguleringsplanarbeid
7.3	Grunneierprosesser.....
7.4	Trafikale forhold, trafiksikkerhet og barns oppvekstforhold
7.5	Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS).....
7.6	Mulig uhellshendelse med større utslipp av CO ₂
7.7	Bolig og boligområder
7.8	Støy
7.9	Kraftbehov og tilknytning til kraftnettet
7.10	Avfall og avfallshåndtering
7.11	Kryssing av 3. parts infrastruktur.....
7.12	Drikkevannsforsyning
7.13	Samfunnsøkonomiske konsekvenser.....
8	Beredskap mot CO₂ lekkasjer og akutt forurensning
8.1	Deteksjon av CO ₂ lekkasjer.....
8.2	Avstengningsventiler
8.3	Risikoanalyser og CO ₂ spredningsberegninger
8.4	Fare- og sikkerhetssoner (hensynssoner).....
8.5	Kjemikalieforensning
8.6	Organisering av beredskapsarbeidet

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

9	Oppsummering av konsekvenser og avbøtende tiltak
9.1	Oppsummering av konsekvenser.....
9.2	Avbøtende tiltak.....
9.3	Vurdering i forhold til Naturmangfoldloven
9.4	Vurdering i forhold til Vanndirektivet.....
10	Oppfølgende undersøkelser og overvåking
10.1	Oppfølgende miljøundersøkelser.....
10.2	Monitorering/overvåking av permanent CO ₂ lager
11	Referanser
	Vedlegg

Vedlegg 1 – Høringsbrev og addresseliste



Vår dato 2018-02-05	Vår referanse AU-PM573-016-00001	Vår saksbehandler Per Gunnar Stavland / Knut Robberstad
Deres dato	Deres referanse	

1 av 4

w/ Høringsinstanser (vedlagte liste)

Kopi: Olje- og energidepartementet

Høring av forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning for Northern Lights

Northern Lights er del av Statens demonstrasjonsprosjekt «Fullskala CO₂-håndteringskjede i Norge». Statoil har fått i oppdrag av Gassnova (Statens foretak for CO₂ håndtering) å utrede mulige lokasjoner for et landanlegg for mottak, mellomlagring og videre transport av CO₂ til permanent lagring i egnet reservoar under havbunnen på kontinentalsokkelen. Som del av oppdraget skal det utarbeides en konsekvensutredning for lagringsprosjektet.

Statoil har inngått en samarbeidsavtale med Shell og Total, som medfører at Statoil, Shell og Total er likeverdige partnere, men Statoil skal lede prosjektet. Lagringsprosjektet er av partnere gitt navnet Northern Lights.

På vegne av partnene legger Statoil med dette fram forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning for Northern Lights prosjektet for høring. Partnene har i samråd med myndighetene valgt lokalisering av et landanlegg for mottak og mellomlagring av CO₂ i Øygarden kommune i Hordaland. Fra landanlegget vil CO₂ transporteres i rørføring for injeksjon og permanent lagring i egnet reservoar i Nordsjøen.


Forslaget til utredningsprogram er tilgjengelig på Statoils nettside (www.statoil.com): www.statoil.com/en/how-and-why/impact-assessments/northernlights.htm

Det er i samråd med Olje- og energidepartementet satt en høringsfrist på 9 uker. Fristen for å komme med eventuelle merknader er satt til **9. april 2018**.

Vi ber om at eventuelle uttalelser sendes innen fristen til følgende e-post adresser: konsekvensutredning@statoil.com med kopi til postmottak@oed.dsp.no

For nærmere opplysninger, eller dersom programforslaget ønskes tilsendt i papirform, vennligst kontakt Statoil w/ Knut Robberstad eller Per Gunnar Stavland, telefon 51 99 00 00.

Med vennlig hilsen
Statoil ASA



Sverre Overa
Prosjektdirektør for Northern Lights

Vedlegg: Liste over høringsinstanser

Selskap Statoil ASA The Register of Business Enterprises NO 923609016	Postadresse NO-4035 Stavanger Norge	Besøksadresse Forusbeen 50 Forus 4033 Stavanger	Telefon +47 51 99 00 00 Telefax +47 51 99 00 50	Internet www.statoil.com
---	---	--	--	--



Høringsinstanser (vedlagte liste)

Kopi: Olje- og energidepartementet

Vår referanse: AU-PM673-016-00003

Deres referanse:

17. juli 2018

Høring av Tillegg til forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning for Northern Lights

Vi viser til vårt brev AU-PM673-016-00001 av 5. februar 2018 vedrørende høring av forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning (KU) for Northern Lights prosjektet.

Northern Lights er en del av Statens demonstrasjonsprosjekt «Fullskala CO₂-håndteringskjede i Norge». Equinor (tidligere Statoil) har fått i oppdrag av Gassnova (Statens foretak for CO₂ håndtering) å utrede mulige lokasjoner for et landanlegg for mottak, mellomlagring og videre transport av CO₂ til permanent lagring i egnet reservoar under havbunnen på kontinentalsokkelen. Som del av oppdraget skal det utarbeides en konsekvensutredning (KU).

Prosjektet var basert på permanent lagring av CO₂ i geologisk reservoar i Smeaheia-området øst for Troll-feltet i Nordsjøen. Med bakgrunn i redusert reservoartrykk i Troll og planene for Troll Fase 3, er det gjennomført en ny og oppdatert vurdering av CO₂ lagringskapasiteten i Smeaheia-området. Det er konkludert at det er omfattende usikkerhet knyttet til lagringskapasiteten i Smeaheia, og det vil kreve for mye teknisk arbeid til å kunne modne prosjektet til en investeringsbeslutning innenfor prosjektets tidsramme.

Northern Lights-prosjektet ønsker derfor å flytte primær CO₂ lagringslokalitet fra Smeaheia til Johansen-formasjonen sør for Troll, en formasjon som også tidligere har vært studert og vurdert for dette formålet. Dette fører til at nye geografiske områder omfattes av prosjektet, det arbeides med ny brønnplassering og nye traseer for rørledning og kontrollkabel til injeksjonsbrønnen. Brønnplassering vurderes foreløpig flyttet 50 - 60 km sørvestover.

Som følge av dette er det i samråd med Olje- og energidepartementet besluttet å utarbeide et Tillegg til forslag til utredningsprogram for KU, som omfatter nye geografiske områder som omfattes av endringene i prosjektet. Flytting av lagringslokalitet til Johansen-formasjonen medfører at områder med omfattende fiskeriaktivitet og større skipstrafikk enn før berøres av etablering og drift av ny infrastruktur. Det er i hovedsak områder utenfor Grunnlinjen som berøres, men også områder på- og ved Fedje kan berøres ved enkelte alternativer.

Tillegg til forslag til utredningsprogram er tilgjengelig på Equinors internettside (www.equinor.com): <https://www.equinor.com/en/how-and-why/impact-assessments/northernlights.html>

Det er i samråd med Olje- og energidepartementet satt en høringsfrist på 8 uker. Fristen for å komme med eventuelle merknader er satt til **11. september 2018**. Vi ber om at eventuelle uttalelser sendes innen fristen til følgende e-post adresser: konsekvensutredning@equinor.com med kopi til postmottak@oed.dep.no For nærmere opplysninger, vennligst kontakt Equinor v/ Knut Robberstad eller Per Gunnar Stavland, telefon 51 99 00 00.

Med vennlig hilsen,

Sverre Overå
Equinor - Prosjektdirektør for Northern Lights

Vedlegg: Liste over høringsinstanser

Side 1 av 4

Equinor ASA
Organisasjonsnummer
923 609 016

Adresse
Forusbeen 50
4035 Stavanger

Telefon
+47 51 99 00 00

www.equinor.com

Gradering: Åpen

Høringsinstanser	e-post adresser
Statlige og regionale myndigheter	
Olje- og Energidepartementet (på kopi)	postmottak@oed.dep.no
Oljedirektoratet	postboks@npd.no
Statnett	firmapost@statnett.no
Norges vassdrags- og energidirektorat	nve@nve.no
Norges vassdrags- og energidirektorat, Region Vest	rv@nve.no
Arbeids- og sosialdepartementet	
Petroleumstilsynet	postmottak@asd.dep.no
Direktoratet for arbeidstilsynet	postboks@ptil.no
Finansdepartementet	post@arbeidstilsynet.no
	postmottak@fin.dep.no
Klima- og miljødepartementet	
Miljødirektoratet	postmottak@kld.dep.no
Riksanstikvaren	post@miljodir.no
Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum	postmottak@ra.no
	marinarkeologi@sjofartsmuseum.no
Nærings og fiskeridepartementet	
Fiskeridirektoratet	postmottak@nfd.dep.no
Havforskningsinstituttet	postmottak@fiskeridir.no
Nasjonalt Institutt for Ernærings- og Sjømatforskning (NIFES)	post@imr.no
Sjøfartsdirektoratet	postmottak@nifes.no
Samferdselsdepartementet	post@sdir.no
Kystverket Vest	postmottak@sd.dep.no
Statens vegvesen, Region Vest	post@kystverket.no
Justis- og beredskapsdepartementet	firmapost-vest@vegvesen.no
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	postmottak@jd.dep.no
Hordaland Sivilforsvarsdistrikt	postmottak@dsb.no
Kommunal- og moderniseringsdepartementet- Planavdelingen	hordaland.sfd@dsb.no
	postmottak@kmd.dep.no
Utenriksdepartementet	
	post@mfa.no
Helse- og omsorgsdepartementet- Helsedirektoratet	
Forsvarsdepartementet	
	postmottak@fd.dep.no
Fylkesmenn	
Fylkesmannen i Sogn og Fjordane	fmsfpost@fylkesmannen.no
Fylkesmannen i Hordaland	fmhopostmottak@fylkesmannen.no

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Fylkeskommuner	
Sogn og Fjordane fylkeskommune	post@sfi.no
Hordaland fylkeskommune	hfk@hfk.no
Bergen og Omegn Havnevesen	bergen.havnevesen@bergenhavn.no
Lokale Myndigheter	
Øygarden kommune	postmottak@oygarden.kommune.no
Fedje kommune	postmottak@fedje.kommune.no
Lindås kommune	postmottak@lindas.kommune.no
Austrheim kommune	post@austrheim.kommune.no
Askøy kommune	postmottak@askoy.kommune.no
Bergen og Omland friluftsråd	firmapost@bof.no
Øygarden Brann og Redning IKS	post@oybr.no
Nærings-, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner	
Energi Norge	post@energinorge.no
Fellesforbundet	post@fellesforbundet.no
Fiskarlaget Vest	vest@fiskarlaget.no
Fiskebåt (Tidligere Fiskebåtredernes forbund)	fiskebat@fiskebat.no
Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening	firmapost@fhl.no
Kystrederiene (tidl. Fraktestartøyenes rederiforening)	firmapost@kystrederiene.no
Industri Energi	post@industrienergi.no
Innovasjon Norge	post@innovasjonnorge.no
Konkraft	rp@konkraft.no
Landsorganisasjonen i Norge (LO)	lo@lo.no
Lederne	lederne@lederne.no
NITO	epost@nito.no
Norges Fiskarlag	fiskarlaget@fiskarlaget.no
Norges Kystfiskarlag	post@norgeskystfiskarlag.no
Norges rederiforbund	post@rederi.no
Norsk Industri	post@norskindustri.no
Norsk Olje og Gass	firmapost@norog.no
Næringslivets hovedorganisasjon (NHO)	firmapost@nho.no
Safe	safe@safe.no
Tekna	post@tekna.no
Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS)	post@ys.no

Oppsummering og håndtering av høringsuttalelser

Miljø-, natur- og samfunnsinteresseorganisasjoner	
Framtiden i våre hender	post@framtiden.no
Greenpeace	info.no@greenpeace.org
Miljøstiftelsen Bellona	info@bellona.no
Natur og Ungdom	info@nu.no
Naturvernforbundet	naturvern@naturvernforbundet.no
Naturvernforbundet Hordaland	hordaland@naturvernforbundet.no
Norges Miljøvernforbund	kurt@nmf.no
Norsk Ornitologisk Forening	nof@birdlife.no
Sabima	sabima@sabima.no
WWF-Norge	post@wwf.no
Nordhordland turlag	ovvorhl@gmail.com
Zero	zero@zero.no
Andre	
Gassco	contact@gassco.no
Gasnor	post@gasnor.no
BKK Nett	firmapost@bkk.no